KANSA TAISTELI

-miehet kertovat

N:o 9 1983
10,90 mk sis.lvv.

PYÖRREMYRSKY oli harvinaisuus

13 TANKKIA ROMUKSI

Kuva:
SU 152
Parolan
Panssarimuseossa

Rauha tuli rajusti

324004-3-09

KANSA TAISTELI
-miehet kertovat

15. 9. 1983
27. VUOSIKERTA

JULKAISIJA:
Sotamuistoyhdistys ry.

TOIMITUSNEUVOSTO
Puheenjohtaja L. Harvila, ev evp
N. Riuttala, ev evp, E. Pakkala, komdri evp
S. Alapuro, evl evp, E. Eräsaari, ev evp

PÄÄTOIMITTAJA: E. Eräsaari, ev evp

TOIMITUS
Töölönkatu 35 B, 00260 Helsinki 26,
puh. 44 62 42 kello 10–14.

YLEISSIHTEERI JA
TALOUDENHOITAJA
Tellervo Kaiponen

TAITTO: Reijo Virta

TILAUKSET JA OSOITTEENMUUTOKSET:
Postilokero 20, 00211 Helsinki 21
Puh. (90-) 616 4833 tai vaihde (90-) 61 641
Postisiirtotili 7259-1

ILMOITUSKONTTORI:
Annankatu 29 A, 00100 H:ki 10,
puh. vaihde 61 641, ohivalinta 6164 . . .
Postisiirtotili 7259-1

VUODESSA 12 NUMEROA

TILAUSHINTA
12 kk 125,–
Nyt kaikkiin Pohjoismaihin ilman postituslisää.
Muihin maihin: hintatiedot tilaajapalvelusta.

SANOMAPAINO 1983

ISSN 0451-3371

N:o 9
TÄSSÄ NUMEROSSA
292 PYÖR EMYRSKY ON HARV AISUUS
296 NEU STONÄKEMYKSIÄ VIIM SODISTAMME
302 13 TANKKIA ROMUKSI
306 KUVASATOA LUKIJAMATKALTA
308 KÄMÄRÄLLÄ OLI KIPERÄT PAIKAT
310 SISSI EI ANNA PERIKSI
314 TEIMME RAUHAN KIVINIEMESSÄ
316 "SELVÄ HOTELLI TORNIIN"
318 WANHA WÄKI

SA-kuva

Selvää asiaa

"Mitä paremmin hoidamme maanpuolustuksemme, sitä suuremmat ovat mahdollisuutemme välttyä atomipommeilta."

Suunnilleen näin totesi jokin aika sitten tänä vuonna "siviiliin pääsevä" ansioitunut puolustusvoimain komentaja.

Ammattimaiset maailmanlopun julistajat ovat tietenkin eri yhteyksissä esittäneet meluisat vastalauseensa. Hämmästyttävää on, että varsin asiantuntevallakin taholla on — henkilökohtaisista syistäkö? — esitetty eriäviä mielipiteitä.

Asian luulisi olevan täysin selvän normaalin talonpoikaisjärjen pohjalta.

Pieni ja syrjäinen Suomi ei itsensä vuoksi kiinnosta suurvaltoja. Sen nujertamiseen tuskin yksikään valtio ryhtyisi käyttämään ydinpommeja — saavutettu etu ei olisi oikeassa suhteessa poliittisiin reaktioihin. Jos kykenemme pitämään tämän Euroopan kolkan omissa käsissämme, hyötyvät siitä molemmat osapuolet: puolueeton Suomi vaikeuttaa hyökkäystä kumpaankin suuntaan. Se on eduksi molemmille liittoutumille.

Entäpä jos puolustuksemme on niin heikko, että siihen ei millään taholla luoteta?

Se merkitsee tietenkin sitä, että maamme kamaralla heti kriisin uhatessa on vierasta sotaväkeä. Tyhjä alue on saatava haltuun ennen vastapuolta — on otettava löysät pois ennen tosikoetusta.

Tässä vaiheessa Suomi muuttuu jomman kumman suurvallan kartalla vihollismaaksi. On samantekevää, onko vieras armeija marssinut maahan auttajana vaiko miehittäjänä. Jos ydinsotaan ryhdytään, on Helsinki tällöin maalina yhtä sopiva kuin Leningrad, Oslo tai Lontoo.

Stalin aloitti vuonna 1939 hyökkäyssodan, koska ei uskonut Suomen mahdollisuuksiin estää alueensa käyttöä sotatoimiin Neuvostoliittoa vastaan. Asia kertautui vuonna 1941, jolloin maassa todella oli vierasta sotaväkeä.

Kukaan ei kai halua näiden tilanteiden toistuvan atomiaikana.

* * *

Toivotamme tulevalle puolustusvoimain komentajalle menestystä uudella vaativalla ja vastuullisella työsaralla.

Pyörremyrsky

on maailman ilmailuhistorian harvinaisuus

LAURI HÄMÄLÄINEN

Kirjoittaja on hetki sitten palannut koelennolta

Suomalaisesta Pyörremyrsky-hävittäjästä ei ole julkisuudessa paljoa puhuttu. Siitä ei annettu tietoja lehdistölle ja koelentomateriaalia hävitettiin. Lopulta kaikki kokeet keskeytettiin.

Lauri Hämäläinen, lentokonesuunnittelija, koelentäjä ja hävittäjäohjaaja, kertoo ensisijaisesti omien kokemustensa ja muistiinpanojensa pohjalta.

PYÖRREMYRSKY-hävittäjä tilattiin jatkosodan alkupuolella, aikana, jolloin taistelukonetarve oli suuri ja jolloin lentokoneteollisuutemme oli keskittynyt hävittäjien suunnitteluun.

Pyörremyrsky edusti suomalaisen konstruktiotaidon huippua. Valitettavasti se vain valmistui liian hitaasti ja vasta sodan päätyttyä. Voitaneen syystä väittää, että kone oli suoritusarvoiltaan hyvä tilaushetkellä, mutta vain tyydyttävä valmistuessaan.

Ilmavoimat tilasi vuonna 1942 kaksi Pyörremyrskyn prototyyppiä, joista toinen peruttiin sodan päätyttyä. Toinen valmistui koelentoihin vuoden 1945 lopulla. Koelennot keskeytettiin huhtikuussa 1947 ja Pyörremyrsky poistettiin lopullisesti käytöstä 1953.

Saavutusarvojen suhteen Pyörremyrskyä on ollut tapana verrata kuuluisaan saksalaiseen Messerschmitt Me 109 -hävittäjään. Sitä jopa nimitettiin "Puumersuksi". Sen rakenne oli nimittäin puuvoittoinen sekarakenne, kun taas Me 109 oli kokometallinen.

Pyörremyrskyn tyyppimerkki oli PM. Ainoa Pyörremyrsky, PM-1, säilyi onneksi sodanjälkeiseltä lentokoneiden joukkohävitykseltä, jossa maamme menetti ilmailuhistoriallisesti mielenkiintoisinta lentokalustoa.

HARVINAINEN NÄHTÄVYYS

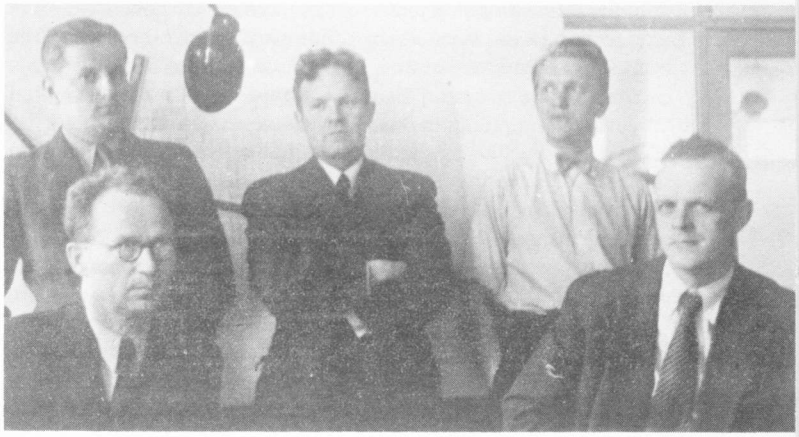
"Säilytin Pyörremyrskyä kuin aarretta Kuoreveden hallissa", kertoo Lentovarikon silloinen päällikkö everstiluutnantti *J. Puolakkainen.* Sittemmin PM-1 entisöitiin, johon työhön paneutui sotilasmestari *S. Uolamo.* Pyörremyrsky on nyt Keski-Suomen Ilmailumuseon tyylikkäänä ja harvinaisena nähtävyytenä, jota tietyllä ylpeydellä esitteli museonjohtaja *Hannu Valtonen* sodanaikaisten koelentäjien vieraillessa museossa. Monet näistä lentäjistä olivat istuneet Pyörremyrskyn ohjaimissa 35 vuotta sitten.

PM-1 lensi ainoastaan 27 tuntia ja teki 42 laskua kahdeksan ohjaajan suorittamana. Koneen kokeiluohjelma, jonka kanssa työskenteli pääasiallisesti *E. Halme,* jäi täysin puutteelliseksi. Koelennot keskittyivät etupäässä vain lastentautien poistoon. Kirjoittajan suorittamien lentojen ja laskutarkastelujen perusteella koneen suurin vaakanopeus oli 610—625 km/h ja nousukyky runsaat 1000 m/min.

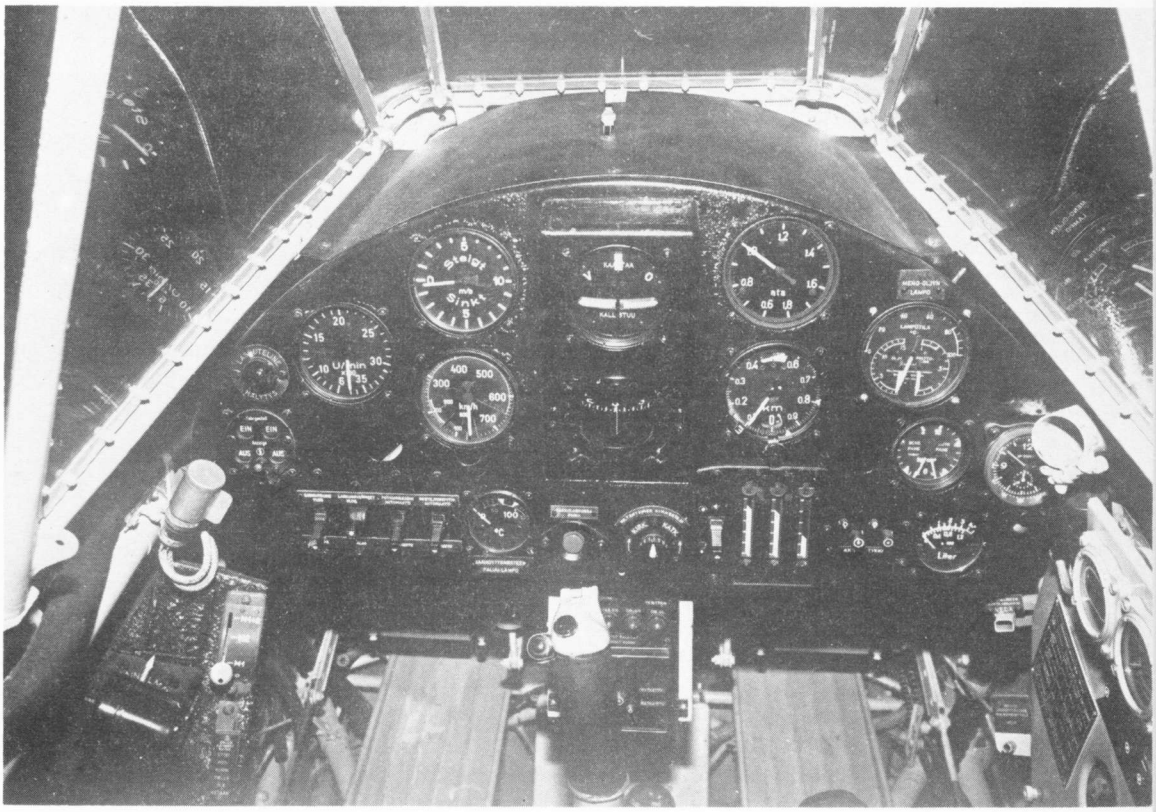
Pyörremyrskyn rakenne noudatti eräin muutoksin totuttua Myrsky-Fokker -linjaa: puusiipi, teräsputki-keskirunko ja puinen kuorirakenteinen perärunko. Rakenne soveltui hyvin sarjavalmistukseen, mutta aiheutti painovaikeuksia.

KIRJOITTAJAN KOELENTOLAUSUNTO

Näin arvioin Pyörremyrskyä aikoinaan.

Lentokonesuunnittelijoita, istumassa vasemmalta T. Pennanen ja K. Korhonen, seisomassa vasemmalta L. Hämäläinen, A. Haveri ja A. Penttinen. Kaikki osallistuivat Myrskyn, Pyörremyrskyn ja Vihurin suunnitteluun

Pyörremyrskyssä oli tyypillinen sodanajan mittarointi

Ohjaamo:
Ohjaamosta hyvä näkyväisyys. Mittarien ja ohjainten sijoitus hyvä. Bensiinimittari ei nykyisellään ole käyttökelpoinen syystä että se on liian jäykkä.

Säätölaitteet:
Sähköiset säätölaitteet ovat toiminnaltaan epävarmoja. Verkostossa syntyy lennettäessä yhtämittaa maavuotoja, joista aiheutuvat kuormitukset saattavat nousta kW:hin. Lisäksi laskusiivekkeiden ja nestejäähdyttäjän käyttö samalla moottorilla on epäkäytännöllinen ja voi aiheuttaa häiriöitä.

Mekaaniset käyttölaitteet ovat sopivasti sijoitetut, mutta käyttö on aivan liian hidas. Tästä saattaa olla seurauksena koneen rikkoutuminen sellaisessa tapauksessa, että sähköiset käyttölaitteet ovat epäkunnossa. Tällöin voidaan joutua laskemaan moottorin kuumenemisen vuoksi laskutelineet väliasennossa.

Ominaisuuksiensa puolesta tulee kysymykseen koneen vertailu lähinnä Messerschmitt 109:ään.

Rullaus: Koneesta on hyvä näkyväisyys niin sivuille, eteen kuin taaksekin. Rullaus on vakava sekä koneen hallinta hyvä. Kannuksen ohjausjouset saattavat ollan liian jäykät. Tämä ei suinkaan huononna rullausominaisuuksia, mutta saattaa laskussa vaarantaa koneen. Jos joudumme "istumishetkellä" käyttämään sivuperäsintä voimakkaasti, on kannus huomattavasti vinossa sen ottaessa maahan,

jolloin, jos meillä on jäykät jouset, kannus pysyy vinossa asennossaan aiheuttaen koneen kaartamisen.

Rullauksessa ei moottori kuumentunut sen nopeammin kuin MT-koneissa.

Jarrujen teho on hyvä. Kone tuntuu paremman näkyväisyytensä, vakavuutensa ja tehokkaan kannusohjauksensa ansiosta paremmalta rullauksessa kuin MT.

Startti:

Starttiominaisuudet hyvät ja ainakin vastaavat MT-konetta. Jos koneen pyrstön nostaa liian aikaisin, pyrkii kone kaartamaan vasemmalle, mutta on hyvin ohjaimilla hallittavissa. Startissa en käyttänyt täyttä kaasua, mutta siitä huolimatta starttimatka tuntui lyhyeltä. Laskusiivekkeitä ei ole tarpeellista käyttää. Laskutelineen sisäänmeno normaali. Moottorin toiminta ja mittarinäyttämät olivat normaalit. Tuntuu siltä, että starttimatka on lyhyempi kuin MT:llä.

Ohjattavaisuus ilmassa:

Siivekkeet: Liukunopeudella siivekkeet vaikuttavat yliherkiltä. Sen sijaan matkanopeudella siivekeohjaus muistuttaa lähinnä MT:tä. Nopeuden kasvaessa tulevat siivekkeet raskaammiksi, kuitenkin niin, että ainakaan nopeuteen 530 km/t ei mitään jyrkkiä rajoja ole havaittavissa, ts. siivekeohjattavaisuus on ikään kuin "jatkuva funktio" nopeudesta, kuitenkin niin, että pienillä nopeuksilla ne ovat yliherkät, mutta matkanopeusalueella normaalit.

Jos siivekkeitä käytetään voimakkaasti, saattaa sauvassa tuntua "nykäisy", jonka olettaisin johtuvan siivekkeiden "haukkaamisesta". Ensimmäisellä lennollani tunsin tällaisen nykäisyn kaksi kertaa, nopeus oli toisella kertaa n. 500 ja toisella n. 350 km/t.

Sivuperäsin: Sivuperäsin on kaikilla nopeuksilla raskaampi kuin meillä käytössä olevissa hävittäjissä. Normaalilennossa ei tämä sanottavasti häiritse, mutta esim. laskuliu'ussa, jolloin koneen suuntaa sortuman tai jostakin muusta syystä on korjattava, tuntuu se suhteettoman raskaalta.

Korkeusperäsin: Peräsimen käyttö tuntuu normaalilta, mutta pituusstabiliteetti ei ole normaali. Varsinkin, jos polttoainesäiliö on täysi, tuntuu kaarroissa ja etenkin nousukaarroissa korkeusperäsin vedoissa kevyeltä. Kuitenkin niin, että esim. Lagg-3:ssa tämä ilmiö on vieläkin voimakkaampi.

Lasku: Kuten aikaisemmin on mainittukin, vaikuttavat siivekkeet yliherkiltä laskuliu'ussa. Laskusakkauksessa kone käyttäytyy miellyttävästi. Koneen voi huoletta "vetää" kolmelle pisteelle. Koneen hallinta on loppuun saakka hyvä. Minkäänlaisia kaartopyrkimyksiä ei esiintynyt. Liuku- ja laskunopeus tuntuvat jonkin verran pienemmiltä kuin MT:llä. Laskutelineen jousto on hyvä, samoin kannuksen vetopuristusjousi tuntuu miellyttävältä.

Mitään värähtelyilmiöitä ei ole ilmaantunut nopeuteen 530 km/t saakka.

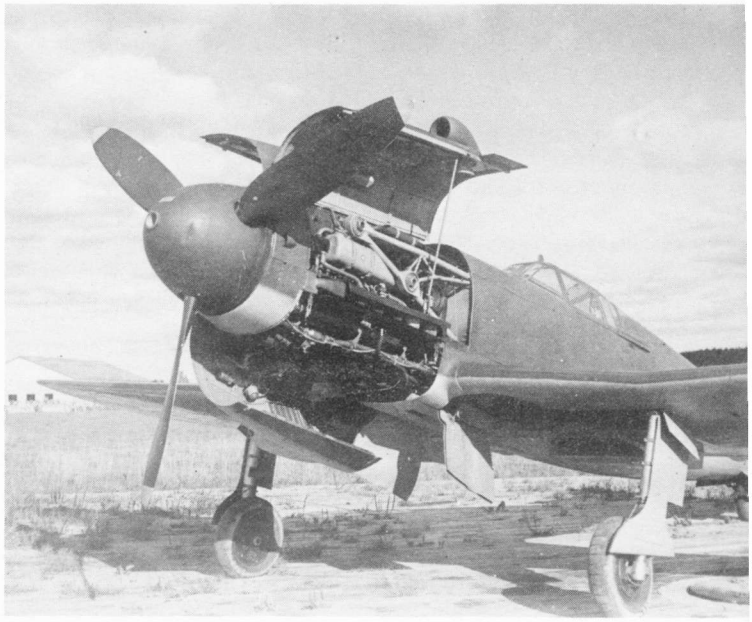
Ominaisuuksiensa puolesta pitäisin konetta MT- ja Lagg-3 -koneen sekamuotona. Lagg'ia se lähinnä muistuttaisi jossain määrin kaarto-ominaisuuksiensa puolesta (korkeusperäsimen käyttö) sekä laskussa hyvien sakkausominaisuuksiensa puolesta. Nopeus mittarinäyttämä on matkalennolla n. 30 km/t pienempi kuin MT-koneella, n. 390 km/t.

Lentojen vähyyden vuoksi ovat vaikutelmat puutteellisia, mm. lentojen aikana oli ilma aivan "tasainen", joten ilman "epätasaisuus", taitolentoliikkeet jne. antavat selvemmän kuvan koneen ominaisuuksista, varsinkin stabiliteetista.

LASTENTAUTEJA

Pyörremyrskyssä esiintyi "lastentauteja", kuten koelentolausuntokin kertoo. Esimerkiksi moottoritelineen kiinnitys pyrki murtumaan. Teline liittyi runkoon neljällä vetopultilla. Aina muutaman lentotunnin jälkeen syntyi kiinnityspultteihin hiushalkeamia. Kysymys oli moottoritärinän aiheuttamasta raaka-aineen väsymisestä, joka johtui pultinkannan ja -varren yhtymäkohdan lovijännityksestä.

Hiushalkeamia ilmeni itsepintaisesti, vaikka käytimme erilaisia teknisiä hienouksia niiden poistamiseksi. Pultin kantopinnat plaanattiin ja hiottiin. Pultinkannan ja -varren yhtymäkohtaa loivennettiin. Pultit hiottiin sekä pintaan ja lovialueelle manglattiin esijännitystä (puristusta) loviherkkyyden pienentämiseksi. Pultteihin harkittiin

Moottori on kätevästi huollettavissa

onttoa vartta venymän siirtämiseksi varsiosuudelle. Pulttien kiinnittämisessä käytettiin momenttiavainta.

Mikään ei auttanut!

Olimme tosiasian edessä. Moottoritelineen kiinnitys olisi pitänyt uusia ennen kuin PM:llä olisi voitu turvallisesti suorittaa rasittavaa koelento-ohjelmaa.

PM OLI KETTERÄ

Vakio vaakakaarron n-maksimi on Pyörremyrskyllä 3g ja Me 109:llä 2,8. PM kaartaa vastaavan 360° kaarron 26 s:ssa, kaartosäde on 490 m ja Me 109 noin 30 s:ssa 560 metrin kaartosäteellä. Pyörremyrsky oli siis hieman Messersch-

MITAT JA SAAVUTUSARVOT

Siiven kärkiväli	10,40 m
Koneen pituus	9,13 m
Korkeus kannus maassa	3,89 m
Siiven ala	19,00 m^2
Siipikuormitus	167 kg/m^2
Raideleveys	3,09 m
Siiven v-muoto	4°
Tyhjäpaino	2619 kg
Lentopaino	3310 kg
Tehokuormitus	2,16 kg/hv (1,59 kg/kW)
Siiven sivusuhde	5,7
Korkeusohjainten ala	3,10 m^2
Sivuohjainten ala	2,00 m^2
Polttoainetta runkosäiliössä	430 l
Polttoainetta lisäsäiliöissä 2 x 150	300 l
Lentoaika matkateholla	1 h 20 min
Lentoaika lisäsäiliöillä	2 h 30 min
Lentomatka	600—1000 km
Kaksi runkokonekivääriä malli LKK/42 kal 12,7 mm (suomalainen)	
Potkurinnapatykki MG 151 kal 20 mm (saksalainen)	
Patruunoita yhteensä 320 kpl ja ammuksia 150 kpl	
Painopisteasema 22—34 %	
Suurin pintanopeus	520 km/h
Suurin vaakanopeus 6400 metrissä	620 km/h
Nousunopeus pinnassa	1000 m/min
Lakikorkeus	11—11,5 km

mittiä ketterämpi, mutta 20—30 km/h hitaampi.

Pyörremyrskyssä käytettiin samaa moottoria kuin Me 109 G2:ssa, DB-605-AC 1475 hv (1085 kW).

Pyörremyrskyn nousuaika 5000 metriin oli 5 minuuttia, kun Me 109 G2:lla se oli 4 min 5 s. Saksalaisessa hävittäjäsuunnittelussa näytettiin painotetun suurta vaakanopeutta ja pientä sakkaus- sekä laskunopeutta. PM:n suunnittelussa oli vaatimuksena lisäksi ketteryys ja ohjaamon tilavuus, jotka huononsivat koneen vaakanopeutta.

Me 109:n uudet ja kevyet tyyppimuunnokset olivat nousukyvyltään PM:ää parempia. Esimerkiksi Me 109 G2:n tyhjäpaino oli 2250 kg ja PM:n 2619 kg. Vaikka PM oli Me 109:ää kookkaampi, oli se mielyttävämpi ja helpompi käsitellä hidaslennossa sekä turvallisempi lentoonlähtö- ja laskukäsittelyssä kuin Me 109.

Pyörremyrsky oli suomalaisista hävittäjäkonstruktioista paras. Se oli edeltäjäänsä Myrsky-hävittäjää noin 100 km/h nopeampi, aseistus oli tehokkaampi ja käsittely turvallisempaa kuin Myrskyssä.

Mutta miten PM:n puurakenne olisi kestänyt kenttäkäyttöä? Siitä ei saatu kokemuksia, mutta Myrsky siinä suhteessa tuotti pettymyksiä. Tosin PM:n puurakenteet tuntuivat lennossa jäykemmiltä kuin Myrskyn. Erikoisesti PM:n sakkausominaisuudet olivat poikkeuksellisen hyvät verrattuna esimerkiksi Pyryyn tai Myrskyyn.

VALMISTUS HIDASTA

Hävittäjänä Pyörremyrsky olisi menestynyt tilausajan eli vuoden 1942 taistelutehtävissä. Sen prototyypin vuosia myöhemmin valmistuttua olivat parhaiden suihku- ja potkurihävittäjien nopeudet kuitenkin jo 100—250 km/h suurempia. Valmistus oli ollut kovin hidasta ja koneen kehittäminen sarjatuotannon asteelle olisi ollut vielä runsaasti aikaa ottava tehtävä.

Suurvalloissa prototyypit valmistuivat nopeasti. Esimerkiksi Yhdysvalloissa Mustang-hävittäjän proto tilattiin v. 1940. Se valmistui vajaassa neljässä kuukaudessa koelentoihin. Proton nopeus oli 700 km/h, aseistus 4—6 12,7 mm konekivääriä, 900 kg pommeja tai raketteja. Mustangeja valmistui 15 000 konetta ja viimeisen muunnoksen nopeus oli 767 km/h.

Sota-ajan ilmailuteollisuus vaati ennen kaikkea voimakasta panostusta ja tehokasta ja nopeaa kehittämistä. Suomen lentokoneteollisuus ei omannut kilpailukykyä kotimaisten sotakoneiden kehittämisessä ja tuotannossa. Keskeinen syy tähän oli resurssien pienuus. Vaikka käytettävät voimat olivat päteviä, niitä oli liian vähän.

Suurvaltojen ilmailuteollisuus tuotti prototyypit ja sarjat nopeasti. Käyttötyyppien kehittelyyn kiinnitettiin keskeinen huomio: moottorien tehoa lisättiin, aseistusta ja rakennetta kehitettiin. Näin syntyi kuin liukuhihnalta uusia tyyppimuunnoksia. Esimerkiksi Me 109:ää muunnokset E, F, G, H, K jne. Meillä ei ollut tällaisia mahdollisuuksia.

Pyörremyrskyn suunnitteluun oli 15. 11. 1944 mennessä käytetty 65 163 työtuntia. Voitaneen arvioida, että koneen prototyyppiin kertyi noin 150 000 työtuntia. Koneen pääsuunnittelija oli diplomi-insinööri *Torsti Verkkola.* Erityisesti Pyörremyrskyn siiven aerodynamiikka oli onnistunut hyvien sakkausominaisuuksiensa puolesta. Siipi oli niin hyvä, että kirjoittaja sen sellaisenaan ehdotti ja otti Vihurin alkusuunnittelussa uuteen harjoitushävittäjään. Siiven aerodynamiikan oli tutkinut diplomi-insinööri *Veikko Linnaluoto.*

MIKSI KOTIMAISIA KONEITA?

Näin jälkeenpäin on moni kysynyt, miksi yleensä ollenkaan suunniteltiin kotimaisia koneita.

Itsenäinen suomalainen lentokoneteollisuus oli ennen sotaa nähty tärkeänä. Sen rakenteet pyrkivät mahdollisuuksien mukaan perustumaan kotimaiseen materiaaliin. Lentokoneteollisuus piti yllä korkeaa ammattitaitoa. Professori *Arvo Ylinen* mainitsee, että Fokker-hävittäjä valmistui Suomessa halvemmalla kuin Hollannissa. Lisäksi silloiset korkeat lisenssimaksut puolsivat kotimaista suunnittelua. Edelleen meillä oli hyvin koulutettu suunnittelijoiden kantaryhmä, joka lisäsi luottamusta suomalaiseen lentokonesuunnitteluun.

Sota muutti lentoaseen hankinnat hävittäjäkeskeisiksi. Talvisodan alussa suoritettiin hävittäjätilauksia ulkomailta lyhyellä toimitusajalla. Sittemmin sai suomalainen lentokoneteollisuus hävittäjätilauksia: Myrsky, Humu, LaGG-Morane ja Pyörremyrsky, kehitteillä olivat Puuska ja kirjoittajan muistiinpanoissa Puhuri.

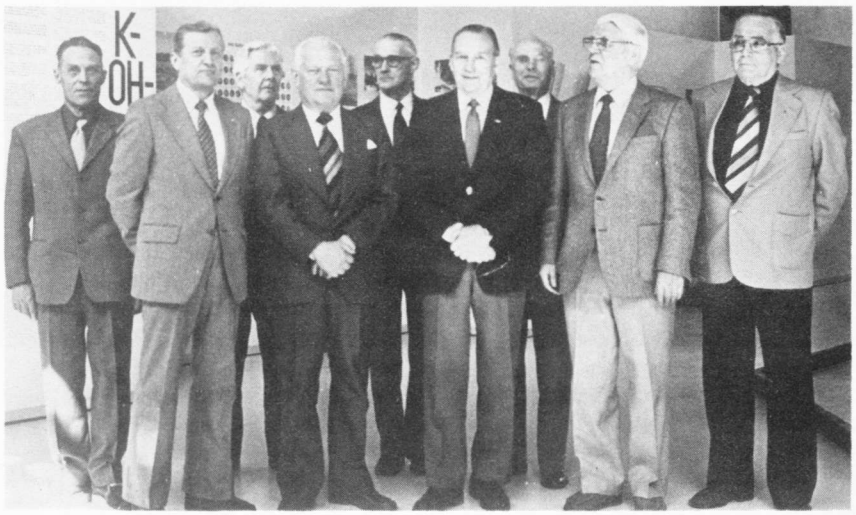
Sota kehitti taistelukoneita nopeasti. Syntyi kokonaan uuden sukupolven hävittäjäkanta: vapaastikantavat yksitasot, metalliset kuorirakenteet, siiven kantokyky kaksinkertaistui, vastus väheni puoleen, moottoriteho kaksinkertaistui ja aseistus voimistui. Uusi tekniikka oli omaksuttava myös meidän lentokoneteollisuudessamme, mutta se aiheutti tyyppikehittelyssä odottamattomia ongelmia.

Hävittäjien nopea tekninen kehitys muutti myös taistelutaktiikkaa. Siirryttiin kaartotaisteluista ns. heiluritaktiikkaan, vaakatasossa käytävästä taistelusta pystytasoon, jolloin hyökkääjä pyrki käyttämään korkeusedun ja nopeuden hyväkseen.

Vaikka Pyörremyrskystä ei sodan kannalta ollut hyötyä, niin PM-1 pysyy arvokkaana ja ylväänä ilmailumme muistomerkkinä. Se edustaa lentokonesuunnittelumme sodan ajan tasoa ja huippua tuleville sukupolville. □

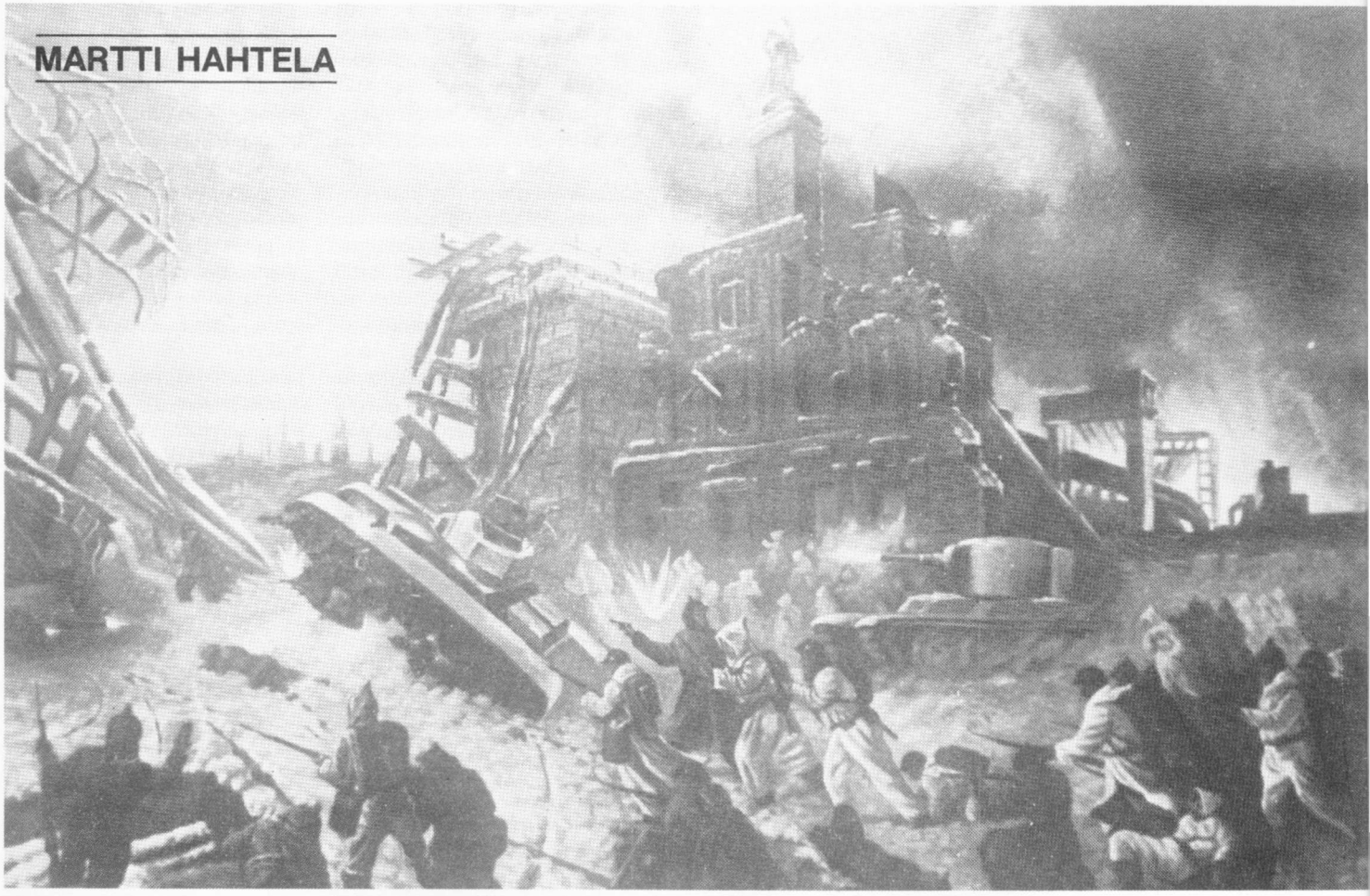

Kirjoittaja Pyörremyrskyn ohjaamossa 36 vuoden jälkeen

Sodanajan koelentäjiä Ilmailumuseon vieraina, vasemmalta A. Juhola, L. Hämäläinen, O. Kauppinen, U. Karhumäki, T. A. Nieminen, L. Heikinaro, U. A. Mattelmäki, E. Etelävuori ja P-E. Sovelius. Monet heistä lensivät Pyörremyrskyllä

MARTTI HAHTELA

Virallista propagandaa talvisodan ajalta: Puna-armeija valtaa rynnäköllä Viipurin kaupungin

Neuvostonäkemyksiä viime sodistamme

Sotamenestyksellä ja sotilasmaineella on melkoinen merkitys kansalliselle itsetunnolle.

Sotahistorian kirjoituskin palvelee usein tämän itsetunnon pönkitystä.

Vaikka ei kirjoitettaisikaan suoranaista totuuden muunnelmaa, asiat ja tapahtumat voidaan esittää sellaisessa valossa ja siten painotettuina, että omat virheet korjaantuvat ja vastustajan korostuvat.

NEUVOSTOLIITTOLAINEN sotahistoria on meillä Suomessa varsin tuntematonta.

"Tutkiessaan sodan objektiivisia lainalaisuuksia neuvostoliittolainen sotahistoria käyttää perusteenaan marxilais-leniniläistä filosofiaa", sanoo määritelmä.

Pelkästään sikäläisiä lehtiä lukemalla voidaan todeta, että sotilasperinteitä, sotilaallisia saavutuksia ja sotaveteraaneja arvostetaan suuresti. Siksipä onkin mielenkiintoista tutustua, mitä entiset vastustajat kirjoittavat tutuista tapahtumista. Perehtyminen muualla julkaistuihin lähteisiin rikastuttaa kokonaisnäkemystä.

Tässä kirjoituksessa tarkastellaan eräitä meillä varsin tuntemattomia neuvostoliittolaisia näkemyksiä talvi- ja jatkosodasta. Talvisotaahan pidetään siellä erillisenä sotana tai selkkauksena, kun taas jatkosota on Suuren Isänmaallisen sodan osa.

SUOMI IMPERIALISTIEN VASALLINA

Molempia sotia tai pelkästään tal-

visotaa on käsitelty parissakymmenessä neuvostoteoksessa. Eräs ensimmäisiä kannanottajia oli eversti *G. Zaharov,* jonka teos "Venäjän ja Ruotsin välinen sota 1808—1809" julkaisiin vuonna 1940.

Vaikka teos onkin mainitun Suomen sodan operatiivis-taktillinen tarkastelu, tekijä ei malta olla viittaamatta myös talvisotaan — ehkäpä aiheen tuolloisen ajankohtaisuuden vuoksi.

Talvisodasta Zaharov toteaa:

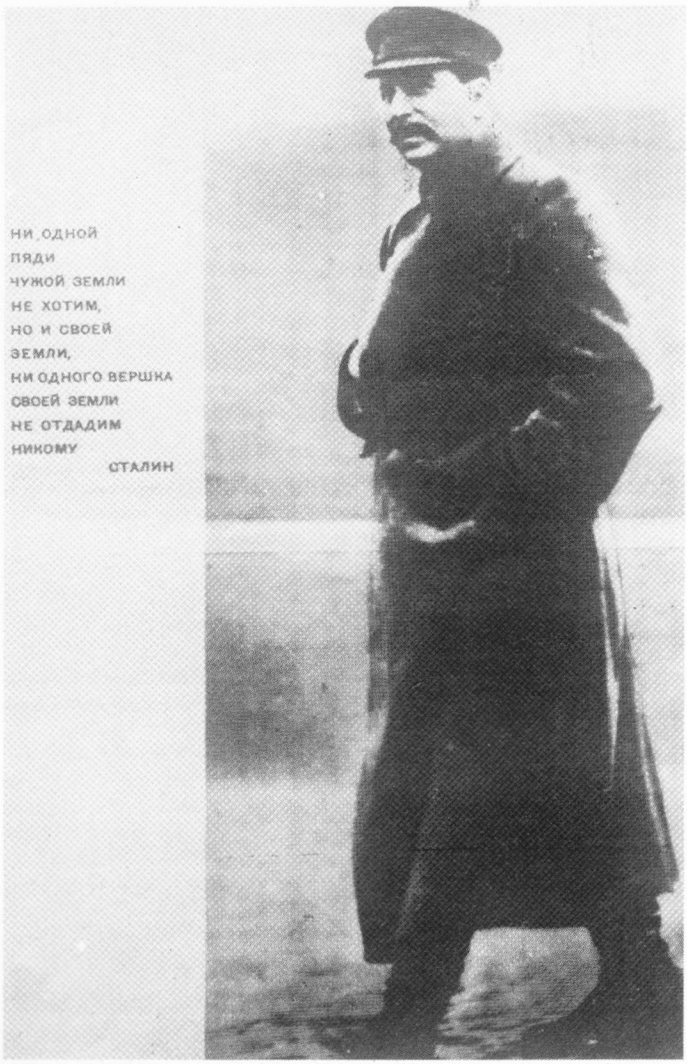
"Vasta lokakuun vallankumous, joka julisti kaikkien kansojen veljeyttä ja tasa-arvoa, teki suomalaisista vapaan kansakunnan ja antoi Suomelle itsenäisyyden. Mutta Suomen porvaristo kaappasi englantilais-ranskalaisten imperialistien avulla maassa vallan ja kääntyi omaa kansaansa vastaan. Isäntiensä käskystä Suomen porvarihallitus muutti maan neuvostovastaisen provokaation pesäkkeeksi ja Neuvostoliittoa vastaan käytävän sodan sillanpääasemaksi.

Täyttäen englantilais-ranskalaisen pääoman käskyt ja luottaen sen sotilaalliseen apuun Suomi torjui neuvostohallituksen rauhanomaiset esitykset ja ottaen leppymättömän asenteen se alkoi esiintyä avoimen neuvostovastaisesti. Rauhantahdostaan huolimatta neuvostohallitus ei voinut sallia, että synnyinmaan rajoilla leikittiin tulella ja aseita kalistellen uhattiin neuvostomaan tärkeintä taloudellista ja poliittista keskusta Leningradia, jonka väestö oli yhtä suuri kuin koko Suomen väestö.

Lopettaakseen Suomen porvariston provokaatiot ja turvatakseen Leningradin sekä Muurmannin rautatien neuvostohallitus antoi Puna-Armeijalle käskyn hyökätä ja antaa opetus provokaattoreille ja sodanlietsojille.

MANNERHEIM-LINJA MAGINOT-LINJAN VEROINEN

Puna-Armeija ja sotalaivasto taistelivat äärettömän vaikeissa suomalaisen sotanäyttämön oloissa imperialistisia yhtyneitä voimia vastaan ja täyttivät loistavasti tehtävänsä ja toteuttivat täydellisesti hallituksen käskyn. Joukko-osastomme mursivat porvareiden sotilasasiantuntijoiden läpäisemättömäksi suunnitteleman Mannerheim-linjan, joka ei poikennut ranskalaisten Maginot- tai saksalaisten Siegfried-linjasta.

Virallista propagandaa talvisodan alla: "Emme halua vaaksaakaan vierasta maata, mutta emme myöskään luovuta kenellekään tuumaakaan omaa maatamme" — Stalin

Valkosuomalaisia vastaan käymässään taistelussa Puna-Armeija osoitti jälleen kerran voimansa ja ehdottoman uskollisuutensa neuvostokansalle ja Leninin sekä Stalinin puolueelle. Sankaruutensa osoittaen se pakotti Suomen porvariston luopumaan sodasta ja pyytämään rauhaa neuvostohallitukselta.

Suomen ja Neuvostoliiton rauhansopimus on uusi todistus sosialismin valtakunnan voittamattomuudesta. Se on neuvostohallituksen rauhanpolitiikan riemuvoitto. Rauhansopimus turvaa lounaisrajamme ja Leningradin. Hallituksen asettama tehtävä on täytetty täydellisesti. Karjalais-Suomalaisen 16. neuvostotasavallan perustaminen takaa tämän alueen poliittisen ja sivistyksellisen kehityksen neuvostokansojen yhteisessä veljesperheessä."

Tätä mieltä tapahtumista on siis G. Zaharov.

UUDEMPAA HISTORIAN-KIRJOITUSTA

Kun edellä esitetty oli ensimmäinen kannanotto, niin tarkastellaanpa paria tuoreimmista.

Vuosina 1976—80 ilmestyi kahdeksanosainen neuvostoliittolainen sotilastietosanakirja *"Sovetskaja Vojennaja Entsiklopedija". I. M. Kratshenkon* artikkeli "Neuvostoliiton ja Suomen välinen sota 1939—1940" esittää talvisodan tapahtumat seuraavasti:

"Neuvostoliiton ja Suomen välinen sota syttyi Suomen taantumuksellisen hallituksen neuvostovastaisen politiikan tuloksena. Tätä hallitusta olivat yllyttäneet Englannin, Ranskan ja USA:n imperialistit.

Imperialistisen valtioiden avulla Suomen hallitsevat taantumukselliset piirit muuttivan maan Neuvostoliittoon suoritettavan hyökkäyksen sillanpääasemaksi. Rajaseuduille, pääasiassa Karjalan kannakselle, rakennettiin 32 km:n päähän Leningradista saksalaisten, englantilaisten, ranskalaisten ja belgialaisten sotilasasiantuntijoiden myötävaikutuksella ja Ison-Britannian, Ranskan, Ruotsin, Saksan ja USA:n taloudellisen tuen turvin mahtava kantalinnoitusjärjestelmä — Mannerheim-linja. Saksalaisten asiantuntijoiden avulla Suomeen oli rakennettu lentokenttiä, jotka saattoivat ottaa vastaan kymmenen kertaa enemmän lentokoneita kuin mitä Suomen ilmavoimilla oli. Tehtiin propagandaa "Suur-Suomen" muodostamisesta, mikä tapahtuisi ottamalla Neuvostoliitolta huomattava alue.

Rauhanpolitiikalle uskollisena ja huolestuneena maan turvallisuudesta sekä sodan vaaran kasvusta neuvostohallitus yritti monta kertaa löytää rauhanomaisen tien Neuvostoliiton ja Suomen välisten kysymysten ratkaisemiseksi neuvottelemalla Suomen hallituksen kanssa ehdoista, jotka takaavat neuvostoliiton luoteisrajan ja ennen kaikkea Leningradin turvallisuuden.

Lokakuussa 1939 neuvostohallitus esitti Suomelle avunantosopimuksen solmimista. Suomen hallitus vastasi kieltävästi ja julisti liikekannallepanon 13.—14. 10.

Neuvostoliittolaiset esitykset eräiden alueiden vaihtamisesta kaksi kertaa suurempaan Neuvosto-Karjalassa sijaitsevaan alueeseen oli torjuttu. Samoin oli torjuttu esitys Hankoniemen vuokraamisesta Neuvostoliitolle ja Suomen koskemattomuuden samanaikaisesta takaamisesta.

Suomen hallitus ei ottanut huomioon Neuvostoliiton rauhanomaisia pyrkimyksiä, se teki tyhjäksi neuvottelut ja saattoi asevoimansa sotavalmiuteen. Maassa oli

käynnistetty hillitön neuvostovastainen propaganda. Uskoen imperialisten valtakuntien apuun Suomen hallitsevat piirit astuivat provokaation tielle.

Vuoden 1939 marraskuun loppuun mennessä asevoimat oli ryhmitetty Neuvostoliiton vastaisille rajoille. Niiden vahvuus oli 600 000 miestä, 900 tykkiä, 60 pansarivaunua, 270 taistelulentokonetta ja 29 sota-alusta.

Kenraali *H. V. Östermanin* komentama Karjalan Armeija käsitti 7 divisioonaa, 4 erillistä prikaatia, ratsuväkiprikaatin ja muutaman erillisen pataljoonan. Tämä oli keskitetty Karjalan kannakselle. Lisäksi Laatokan pohjoispuolelle oli ryhmitetty huomattavia suomalaisvoimia.

26. 11. suomalainen tykistö tulitti Leningradin lähistöllä olleita neuvostojoukkoja. Neuvostohallitus esitti, että Suomi vetäisi Karjalan kannaksella olevat joukkonsa 20—25 km:n päähän rajasta. Suomi vastasi vaatien vastaavanlaista neuvostojoukkojen vetämistä, mikä olisi merkinnyt Leningradin jäämistä vaille kaikkea turvaa.

PROVOKATOORISIA TOIMIA

Suomen hallituksen sovittamaton ja vihamielinen asenne pakotti neuvostohallituksen irtisanomaan 28. 11. Suomen kanssa vuonna 1932 solmitun hyökkäämättömyyssopimuksen ja kutsumaan diplomaattiedustajat kotiin. Vastauksena suomalaisten joukkojen rajalla suorittamiin useisiin provokatoorisiin toimiin Leningradin sotilaspiirin joukoille annettiin 30. 11. aamulla käsky ratkaisevan vastaiskun antamisesta suomalaisille sotakiihkoilijoille ja vihollisen heittämisestä etäälle Leningradista. Samanaikaisesti neuvostohallitus vielä kerran esitti Suomelle erittäin laajapohjaisen ystävyys- ja avunantosopimuksen solmimista.

Suomi jätti tämän esityksen vaille vastausta ja julisti Neuvostoliitolle sodan 30. 11.

Englannin, Ranskan ja USA:n hallitukset olivat sysänneet Suomen sotilaalliseen konfliktiin Neuvostoliiton kanssa. Ne olivat suunnanneet fasistisen Saksan agression Neuvostoliittoa vastaan toivoen muodostavansa yhdessä Saksan kanssa imperialististen valtioiden

Korkean tason veljeilyä, von Ribbentrop ja Molotov ovat päässeet yhteisymmärrykseen

Stalinia naurattaa, kun Hitlerin ulkoministeri von Ribbentrop allekirjoittaa sopimuksen Euroopan jaosta 23. 8. 1939

neuvostovastaisen yhteisrintaman. Sen sijaan että olisivat käyneet aktiivista sotaa Saksaa vastaan Englanti ja Ranska valmistelivat 150 000 miehen vahvuista retkikuntaa, jonka ne suunnittelivat lähettävänsä Suomeen vuoden 1940 maaliskuun puolivälissä. Suunniteltiin myös muiden maiden saamista mukaan sotaan ja imperialistisen armeijoiden hyökkäystä Neuvostoliittoon etelästä Kaukasian kautta.

Englanti lähetti Suomeen 101 lentokonetta, 214 tykkiä ja suuren määrän ampumatarvikkeita. Neuvostoliiton ja Suomen välisen sodan aikana Suomi sai länsivalloilta kaikkiaan 500 tykkiä, 350 lentokonetta, yli 6000 konekivääriä, noin 100 000 kivääriä, 2,5 miljoonaa ammusta ja muuta materiaalia.

PUNA-ARMEIJA SUOJAA RAJOJA

Leningradin sotilaspiirin komentajana oli 2.luokan armeijankomentaja *K. A. Meretskov.* Sotilaspiirin joukot oli ryhmitetty luoteisrajan suojaksi Baretsinmereltä Suomenlahteen. Ne käsittivät neljä armeijaa.

Muurmannin suunnassa oli kaksi divisioonaa käsittävä 14.Armeija, jota tuki Pohjoinen laivasto. Kantalahden, Uhtuan ja Repolan suunnassa oli kolme divisioonaa käsittävä 9.Armeija. Petroskoin suunnassa oli neljä divisioonaa käsittävä 8.Armeija ja Karjalan kannaksella yhdeksän divisioonaa, panssariarmeijakunnan ja kolme panssariprikaatia käsittävä 7.Armeija, jota tukivat ilmavoimat ja Punalipun Itämeren laivaston osat.

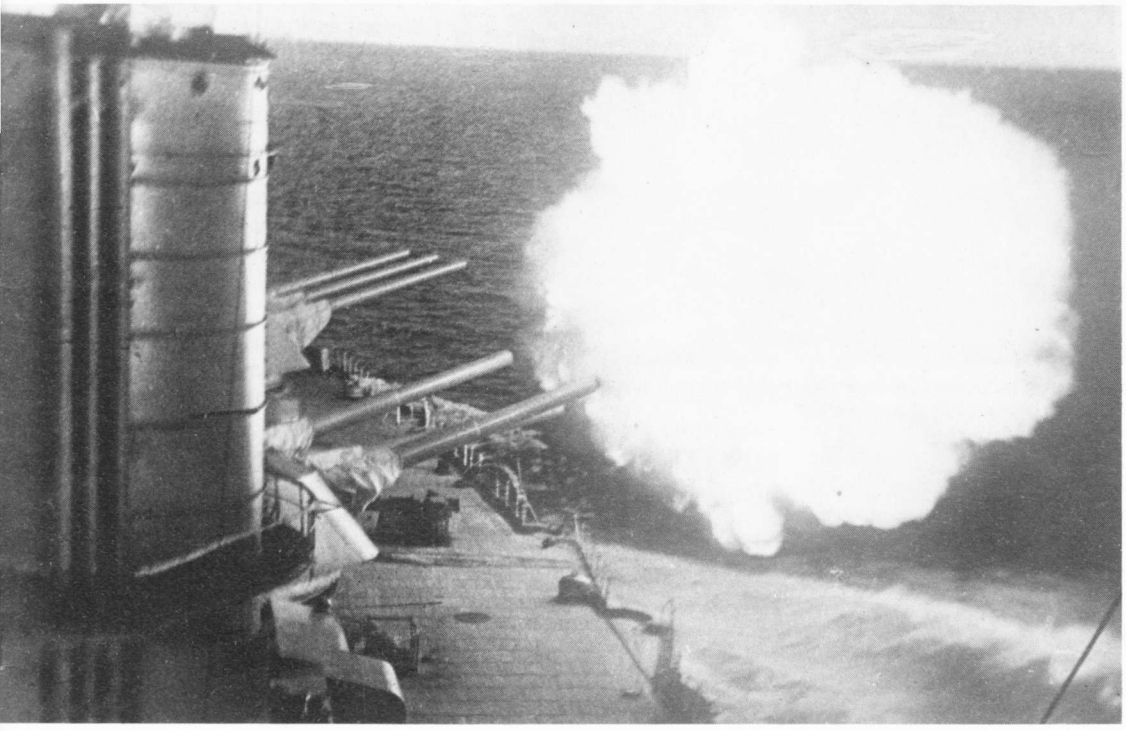
Neuvostojoukkojen suunnitelmana oli toimia aktiivisesti Pohjois- ja Keski-Suomessa, sitoa suomalaiset ja estää länsivaltojen maihinnousu Pohjois-Suomeen. 7.Armeijan piti iskeä Karjalan kannaksella Viipurin suuntaan.

Raskaimmiksi taistelut muodostuivat Karjalan kannaksella. Ilmavoimien ja laivaston tukemat 7.Armeijan joukot valtasivat joulukuun 12. päivään mennessä vahvan suoja-alueen, jonka syvyys oli 25—65 km ja saapuivat Mannerheim-linjan pääpuolustusaseman eteen.

Mannerheim-linjan murtaminen suoraan liikkeestä ei onnistunut.

Brittiläisen avustusarmeijan miehet harjoittelevat — Suomeako varten?

Suurvallan laivasto iskee

Punalipun Itämeren laivasto saartoi Suomenlahden ja Pohjanlahden rannikot. Joulukuussa 14.Armeijan joukot ja Pohjoinen laivasto valtasivat Suomelle kuuluvan Kalastajasaarennon osan, Petsamon kaupungin ja sulkivat Suomelta pääsyn Barentsinmerelle.

TUHOAVA PÄÄISKU

Joulukuun loppuun mennessä 14.Armeijan joukot olivat edenneet Suomen alueelle noin 150—200 kilometrin syvyyteen. 9.Armeija oli kiilautunut vihollisen puolustukseen 35—45 kilometriä ja 8.Armeija 50—80 kilometriä.

Karjalan kannaksella oli joulukuun lopussa muodostettu uusi 13.Armeija. Tammikuun 7. päivänä 1940 muodostettiin Luoteinen rintama, jonka komentajana toimi 1. luokan armeijankomentaja *S. K. Timošenko.* Rintaman joukkoihin kuuluivat 7. ja 13.Armeija.

Karjalan kannaksella oleva vihollisen tuhoava pääisku oli päätetty suorittaa näiden armeijoiden yhteisellä iskulla Viipurin suuntaan.

Joukot valmistautuivat huolellisesti hyökkäykseen. Poliittisessa kasvatuksessa ja puoluetyössä kiinnitettiin erityinen huomio korkean hyökkäyshengen kehittämiseen. Henkilöstölle selvisi Suomen hallituksen neuvostovastaisen politiikan olemus ja sen vaarallisuus Neuvostoliitolle. Samoin selvisi Neuvostoliiton Suomea kohtaan osoittama rauhaarakastava politiikka ja ne toimenpiteet, joihin Neuvostoliitto oli ryhtynyt torjuakseen sodan.

11. 2. 1940 Luoteisen rintaman joukot aloittivat hyökkäyksen mahtavan tykistövalmistelun jälkeen. Kolmipäiväisissä ankarissa taisteluissa murrettiin Mannerheim-linjan pääpuolustusasema (7.A:n 123.D).

Menestyksen laajentamiseksi oli otettu käyttöön liikkuvia panssariryhmiä. Suomalainen johto pelkäsi, että neuvostojoukot pääsevät Karjalan Armeijan päävoimien selustaan ja veti joukot toiseen puolustusasemaan 17. 2. vastaisena yönä.

7.Armeijan ei onnistunut murtaa liikkeestä tätä asemaa. Uudelleenryhmityksen jälkeen rintaman joukot hyökkäsivät uudelleen. Jo ensimmäisen päivän aikana 7.Armeijan yhtymät lamauttivat vihollisen vastarinnan. 2. 3. joukot tunkeutuivat vihollisen selustaan ja kehittämällä hyökkäystä edelleen saartoivat Viipurin alueelle keskitetyt suomalaiset joukot koillisesta. Vihollisen oli pakko aloittaa perääntyminen koko rintamalla.

7.Armeijan vasemman siiven joukot ylittivät jäitse Viipurinlahden, kiersivät Viipurin linnoitusalueen luoteesta ja katkaisivat Viipurista Helsinkiin johtavan päätien.

Maaliskuun 12. päivään mennessä Mannerheim-linjan murto oli itse asiassa suoritettu. Neuvostojoukot murskasivat Karjalan Armeijan päävoimat ja valtasivat suuren osan Viipuria. 13.Armeijan

joukot ylittivät Vuoksen ja etenivät Käkisalmeen. Maavoimien joukkojen menestykseen myötävaikuttivat ilmavoimat ja Punalipun Itämeren laivaston laivasto-osastot ja rannikkotykistö.

IMPERIALISTIT VASTUSTAVAT RAUHAA

Tässä tilanteessa Suomen hallitus, huolimatta imperialististen valtioiden vastustuksesta, kääntyi neuvostohallituksen puoleen pyytäen rauhaa. 12. 3. Moskovassa allekirjoitettiin rauhansopimus ja 13. 3. klo 12.00 Moskovan aikaa sotatoimet lakkasivat. Raja Leningradin pohjoispuolella siirtyi linjan Viipuri—Sortavala taakse. Karjalan kannas, joukko Suomenlahden saaria, Kuolajärven kaupunki ympäröivine alueineen ja osa Kalastajasarentoa liitettiin Neuvostoliittoon. Hankoniemi vuokrattiin Neuvostoliitolle 30 vuodeksi ja sinne oli oikeus perustaa laivastotukikohta.

Neuvostoliiton ja Suomen välisen sodan aikana neuvostoarmeija sai kokemusta mahtavan linnoitusalueen murtamisessa ankarissa ja lumisissa talvioloissa. Hankittu sotakokemus palveli taktiikan ja operaatiotaidon myöhempää kehitystä ja edesauttoi joukkojen kokoonpanojen, aseistuksen sekä materiaalin parantamisessa. Edelleen voitiin parantaa joukkojen johtamista ja niiden taistelukoulutusta.

Kunnostautumisesta taistelussa erityisesti Mannerheim-linjan murtamisessa palkittiin noin 70 yhtymää ja joukko-osastoa Leninin kunniamerkillä ja Punaisen lipun kunniamerkillä. Kunniamerkkejä myönnettiin noin 50 000 ja 400 sotilaalle myönnettiin Neuvostoliiton sankarin arvo."

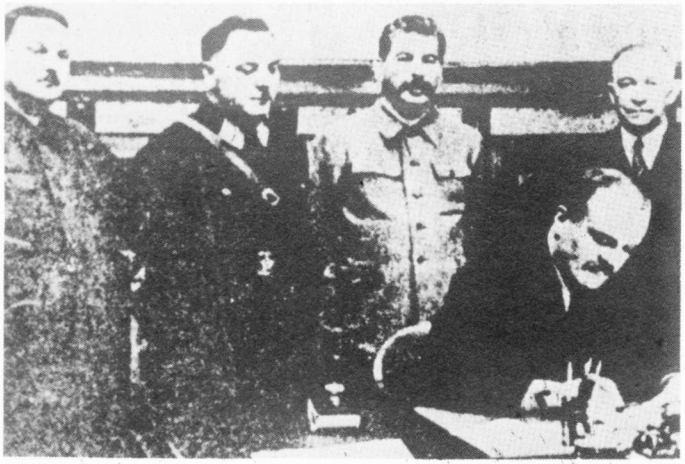
AVUNANTOA

Vuonna 1978 ilmestyneessä teoksessa "Neuvostoliiton historia. Sosialismin aikakausi" todetaan talvisodasta seuraavaa:

"Länsirajoja lujittaessaan Neuvostoliitto lähti siitä, että neuvostovastaisen intervention uhka kasvoi, huolimatta sodan alkamisesta imperialististen maiden välillä. Tästä olivat osoituksena tapahtumat, jotka liittyivät Neuvostoliiton ja Suomen väliseen selkkaukseen talvella 1939—1940.

Maavoimat ovat aloittaneet taistelun "äärettömän vaikeissa Suomen sotanäyttämön olosuhteissa"

Molotov allekirjoittamassa liittosopimusta, jonka Stalin on tehnyt Otto Wille Kuusisen (oik.) Suomen Kansanhallituksen kanssa

Suomen taantumukselliset piirit hylkäsivät Neuvostoliiton ehdotuksen keskinäisen avunantosopimuksen solmimisesta ja provosoivat vuoden 1939 lopulla aseellisen selkkauksen Neuvostoliiton kanssa."

Sotatapahtumat ja länsivaltojen apu on käsitelty samalla tavalla kuin jo mainituissa lähteissä. Korostetaan sitä, että Englannilla ja Ranskalla oli tarkoitus hyökätä Neuvostoliittoon Suomen alueen lisäksi myös etelästä. Lopuksi mainitaan Puna-Armeijan tehneen tyhjäksi nämä suunnitelmat ja Suomen kärsineen tappion. Uusi luoteisraja turvasi sekä Leningradin että Muurmannin rautatien.

MYYTTI MANNERHEIM-LINJASTA

Sotilastietosanakirjassa on *A. I. Ivolginin* artikkeli Mannerheim-linjasta. Tässä kerrotaan näin:

"Mannerheim-linja oli kantalinnoitus- ja estejärjestelmä Karjalan kannaksella 32 kilometrin päässä Leningradista. Suomen taantumuksellinen hallitus rakennutti sen vuosina 1927—1939 yhdessä saksalaisten, englantilaisten, ranskalaisten ja belgialaisten sotilasasiantuntijoiden kanssa.

Rakennustyö suoritettiin belgialaisen kenraalin *E. Badouxin* johdolla. Hän oli osallistunut myös Maginot-linjan rakentamiseen. Linja nimettiin C. Mannerheimin mukaan.

Mannerheim-linjan leveys oli 135 kilometriä ja syvyys ulottui aina 90 kilometriin. Se käsitti suoja-alueen, pääpuolustusaseman, toisen puolustusaseman ja selustaaseman (Viipurin alue).

Suoja-alueen syvyys oli 15—60 km. Siinä oli muutamia porrastettuja estelinjoja (murrosteita, piikkilankaesteitä, graniittisia kiviesteitä, panssariestekaivantoja, vastarinneleikkauksia, miinakenttiä jne) ja tukikohtia, joissa oli kanta- ja kenttälinnoitettuja tuliasemia. Nämä sulkivat tärkeimmät tiet ja järvikapeikot.

Pääpuolustusaseman syvyys oli 7—10 km ja se kulki halki koko Karjalan kannaksen Suomenlahdesta Laatokkaan. Sen etureuna noudatti tasaa Muurila — Summa — Muolaa — Ritasaari — Vuoksen vasen ranta — Taipale. Tähän asemaan kuului 25 puolustuskeskusta, joista kuhunkin kuului vuorostaan 3—4 tukikohtaa. Kussakin tukikohdassa oli 2—3 kantalinnoitettua bunkkeria ja 3—5 kenttälinnoitettua tulikorsua.

Puolustuskeskusten miehityksenä oli vakinaiset varuskunnat, joiden vahvuus vaihteli komppanias-

ta pataljoonaan. Puolustuskeskusten välissä oli panssari- ja jalkaväkiesteiden suojaamat asemat kenttäarmeijan joukkoja varten.

Toinen puolustusasema oli 2—15 km:n etäisyydellä pääasemasta. Paikoittain se yhtyi pääasemaan, mutta taisteluasemat olivat toisistaan erillään.

Kaikkiaan Mannerheim-linjalla oli rakennettu yli 2 000 kanta- ja kenttälinnoitettua bunkkeria. Lisäksi oli rakennettu monimutkaisia panssarinesteitä, joiden yhteispituus oli 136 km. Oli myös monikilometrisiä piikkilankaesteitä. Linjaa vahvistivat monenlaiset luonnonesteet (jyrkät rinteet, vaikeakulkuiset metsät, lukuisat järvet ja suot).

Suomen ja Neuvostoliiton välisen sodan aikana 1939—1940 neuvostojoukot mursivat Mannerheim-linjan.

Suuren Isänmaallisen sodan aikana suomalaiset joukot valtasivat tilapäisesti osan Neuvostoliiton alueesta Karjalan kannaksella. Marraskuussa 1941 täällä alkoi uuden linnoituslinjan rakentaminen, jolloin Mannerheimlinjan laitteita rakennettiin osaksi uudestaan tai kunnostettiin. Viipurin operaation aikana vuonna 1944 Leningradin rintaman joukot mursivat toisen kerran Mannerheim-linjan. Myöhemmin sen laitteet tuhottiin täydellisesti." □

10 kiperää kysymystä

1. "Neuvostoliitto ei ajattele mitään sellaista, mikä saattaisi Suomen itsenäisyyden ja turvallisuuden vaaraan." Kuka antoi tämän ilmoituksen, milloin ja kenelle?

2. "Unohda, että neuvottelet suurvallan kanssa!" Kuka antoi tämän ohjeen, milloin ja kenelle?

3. Millainen oli Suomen armeijan panssarintorjunta-aseistus elokuussa 1939?

4. "Te suomalaiset ette voi vaatia, että nykyinen Venäjä olisi tyytyväinen vuoden 1920 rauhansopimukseen." Kuka lausui näin ja milloin?

5. Mitä tapahtui Suomessa 10. 10. 1939?

6. "Me siviilit emme näy voivan asialle mitään; nyt on sotilaspiirien vuoro sanoa sanansa." Kenen tekstiä ja milloin?

7. Kuinka monesta Neuvostoliiton divisioonasta Suomen tiedustelu sai havaintoja talvisodan aikana?

8. Miten suomalaisen Arvo "Poika" Tuomisen nimi liittyi talvisotaan?

9. Keitä olivat Aino Kallio ja Saimi Virtanen?

10. Milloin alkoivat talvisodan rauhantunnustelut?

("Vastaukset sivulla 321")

Säilytä Sinäkin Kansa taisteli-lehtesi vuosikerrat vahvassa kansiossa

Tämän lehden kertomukset ovat tosi vankkaa luettavaa, ja niiden pariin on kiinnostavaa palata aina uudelleen. Kansa taisteli-lehden vertaansa vailla oleva dokumenttiaineisto kannattaa säilyttää myös sen historiallisen arvon vuoksi.

Pekka Aaltonen
Yliluutnantti evp.

Tilaa nyt allaolevalla kupongilla Kansa taisteli -lehden vuosikertakansio.
Värit: tummanruskea, painatus: kulta.
Yhteen kansioon mahtuu koko vuosikerta, 12 numeroa.
Hinta 18 mk/kpl
(+ postitus- ja käsittelykulut 7,20 mk/1 kpl, 8,70 mk/2 kpl, 15 mk/3–5 kpl).

LEIKKAA TÄSTÄ. POSTITA HETI. LEIKKAA TÄSTÄ. POSTITA HETI.

KIRJE

Kansa taisteli maksaa postimaksun

Vastauslähetys
HKI 10/21 Lupa 1003

Sanoma Aikakauslehdet
Kansa taisteli
Tilaajapalvelu
PL 20
00003 HELSINKI 300

KANSA TAISTELI
-miehet kertovat

TILAUSKORTTI VUOSIKERTAKANSIOT

Haluan kerätä Kansa taisteli -lehdistäni ainutlaatuisen ja historiallisesti arvokkaan lukupaketin.
Tilaan Kansa taisteli -lehden vuosikertakansioita.
___ kpl. Hinta 18 mk/kpl (+ postitus- ja käsittelykulut).
☐ Haluan mukaan ilmaisen vuosikertatarran.

Sukunimi		Etunimi
Osoite		Puh.
Postinumero	Postitoimipaikka	

Tarjous koskee vain Suomeen tulevia tilauksia. Hinnat ovat voimassa 30. 9. 1983 saakka.

13 TANKKIA ROMUKSI

Keihäänheittäjä-vänrikki Hugo Vainion tykkijoukkue torjui yhdessä Auno Kuirin miesten kanssa vihollisen yltiöpäiset läpimurtoyritykset Säiniöllä

Viipurin suurtaistelu oli 28. 8. 1941 kehittynyt ratkaisuvaiheeseen. Säiniön asemalla ja Summan tiellä käydyissä verisissä kamppailuissa kurottiin umpeen sisin saartorengas ja ratkaistiin sen pitävyys. Säiniön taistelu oli eräs operaation tärkeimmistä vaiheista.

MARTTI KOKKO

34.Tykkikomppanian miehiä Maaselän kannaksella 1942. Hugo Vainio luutnanttina oikealla, Eino Laisi lumipuvussa äärimmäisenä oikealla

SUOMALAINEN 4.Divisioona hyökkäsi Viipuria kohti koillisesta. Sen sotatoimet alkoivat 27. 8. illalla. Seuraavana päivänä eli 28. 8. divisioona jatkoi hyökkäystään Vääräkosken — Heponotkon linjalta.

Varusmiesrykmentti JR 5 sai tavoitteekseen linjan Määttälänjärvi — Säiniö — Mikkolanmäen länsireuna.

Rykmentti eteni pääosin vaikeakulkuisen maaston kautta Mikkolanmäen maastoon. Sen I Pataljoona valtasi iltapäivällä Säiniön aseman.

URHEILUMIEHIÄ

I Pataljoonan komentajana toimi majuri *Auno Kuiri,* Mannerheimristin ritari numero 128. Kun häneltä joskus myöhemmin kysyttiin, mikä oli hänen johtajuutensa salaisuus, totesi Kuiri vaatimattomasti:

— Enhän minä tehnyt muuta kuin herätin alaisissani oikean urheiluhengen niin sodan kuin rauhankin töissä. Ja huumoria piti olla — sitä ei saanut unohtaa kotiin sotaan lähtiessä.

Säiniölle Kuiri sai avukseen toisenkin urheilu- ja huumorimiehen, tunnetun keihäänheittäjän vänrikki *Hugo Vainion*, jonka joukkue 34.Tykkikomppaniasta oli alistettu pataljoonalle.

Tykkijoukkue liikkui kahdella kuorma-autolla, joiden perässä kulkivat pst-tykit. Se lähti saamansa käskyn mukaan Säiniölle Vakkilasta 28. 8. 41 kello 7.30. Suorinta tietä olisi ollut matkaa vain runsas 20 kilometriä. Se reitti johti kuitenkin vielä vihollisen hallussa olevan alueen halki. Siksi oli kierrettävä noin 70 kilometrin matka. Ensin ajettiin mm. Kavantsaaren ja Pullilan kautta Vuoksen varrelle Kuparsaareen ja täältä taas Kääntymän, Pienperon ja Vääräkosken kautta Säiniölle. Tiedossa oli, että vihollista oli varottava loppumatkasta.

Matkan varrella Vainio sai kyytiinsä Kuirin. Ennen ei oltu tavattu. Vainio tunsi kuitenkin heti Kuirin tämän noustessa hänen viereensä auton koppiin. Majurihan oli takavuosina urheilupiireissä melkoisen nimekäs kiekonheittäjä. Sotilaana hänen maineensa oli jo tällöin legendaarinen. Sellaisen miehen alaisuudessa kelpasi taistella.

Paljon ei Kuirikaan matkatoverilleen tilanteesta kertonut. Ei tainnut itsekään olla siitä selvillä. Sen verran mainitsi, että Ässärykmentin pitäisi myös hyökätä Säiniölle.

Kuiri laskeutui autosta jossain Pilppulan — Pienperon tienoilla.

Turvalliselta tuntui keihäänheittäjä-vänrikistä saada vaikka vain pikainen kosketus Kuiriin. Niin luotettavan rauhallista ja samalla kansanomaisen toverillista oli maineikkaan sotilaan käytös.

Säiniöllä ei perään anneta! Sellainen sanaton sopimus sävytti kohtaamista.

KAKSI KEIHÄSMIESTÄ VÄÄRÄKOSKELLA

Saavuttaessa Vääräkoskelle noin klo 9 Vainio havaitsi niittyä pitkin astelevan tutun hahmon. Vaikka kasvoja ei kypärän suojasta juuri erottanut, Vainio tunsi alikersantin ryhdin ja kävelytyylin perusteella keihäänheiton hopeamitali- ja maailmanennätysmies *Yrjö Nikkaseksi.*

Ensimmäinen auto pysähtyi. Pitihän toki urheilijaveljeä tervehtiä.

Kopin ovi avautui ja Vainio kurottui huutamaan:

— Terve, Yrjö! Hyppää kyytiin, lähde Säiniölle kisoihin!

Kauan ei ehditty ajatuksia vaihtaa. Autot lähtivät liikkeelle. Huge huikkasi näkemiin-tervehdyksen huolettomana kuin olisi vienyt joukkuettaan urheiluharjoituksiin. Hän osasi ottaa asiat rennosti.

Nikkanen jäi miesten erottua miettimään:

— Piti sanoa, ettei Säiniölle ollut oikein menemistä. Vastahan juuri venäläiset olivat tehneet Huumolan pysäkiltä voimakkaan vastaistun meikäläisten kupeeseen. Huumolahan oli nelisen kilometriä Säiniöltä itään...

Pian Vainion autojen lähdettyä antoi vihollisen raskas tykistö raivoisan tuliryöpyn. Suojaan oli hakeuduttava raunioihin.

SÄINIÖLLE ENNEN JALKAVÄKEÄ

Lopputaival Vääräkoskelta Säiniölle oli ajettu ilmeisesti ei-kenenkäänmaalla. Ei näkynyt omia, mutta ei onneksi vihollisiakaan.

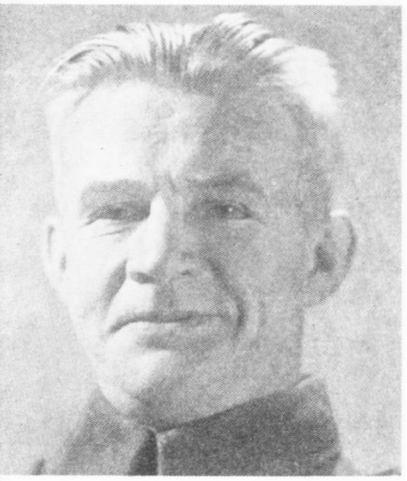

Oiva Luomalasta tuli myöhemmin eversti ja Uudenmaan rakuunoiden komentaja

Auno Kuiri, JR 5:n kärkipataljoonan taitava ja tarmokas komentaja

SA-kuva

Eino Laisi, 33-vuotias säkkijärveläinen reserviläinen, näytti vanjoille taivaan merkit

Säiniön maasto on jälleen suomalaisten hallussa 28.8.41

Pian tupsahti Säiniön asemanseutu vastaan. Vainio määräsi autot pysähtymään suojaiselle sivutielle. Itse hän lähti lähettinsä kanssa tutkimaan maastoa. Vasta sovitulla merkillä sai lähteä vetämään tykkejä asemiin.

Aseman korkeudella valtatie teki loivan mutkan ja jatkui sen jälkeen viivasuorana parin sadan metrin päässä rautatiestä. Tien mutka kiersi matalaa laakeaa kalliota, josta tie Viipuriin päin näkyi loivassa kulmassa. Siihen sopisi sijoittaa tykit asemiin. Tosin suojaa ei mäennyppylä paljon tarjonnut, pieni se oli alaltaankin vaihtoasemia ajatellen. Se oli kuitenkin selvästi paras paikka näköpiirissä.

Lähetti sai sovitun merkin. Pian joukkue veti tykit mäennyppylälle asemiin. Kello oli tällöin vaille 10.

Mutta missä viipyi jalkaväki?

Vainio ei voinut tietää, että päävoimien hyökkäys saatiin käyntiin vasta kello 11. Kuluisi muutamia tunteja ennen kuin jalkaväki olisi paikalla.

Näiden tuntien aikana tykkijoukkue oli jo päässyt taistelun makuun.

TANKKI TULEE TAKAAPÄIN

Puolisen tuntia siitä kun tykkien putket oli suunnattu Viipuriin johtavalle tielle, kuului selkäpuolelta Summasta päin saapuvan panssarin kolinaa.

Ensin sitä luultiin omaksi. Kiikarilla tähystäen Vainio kuitenkin totesi sen viholliseksi.

Toinen tykeistä sai käskyn kääntää piippunsa tulijaa kohti. Panssarin ollessa noin 150 metrin päässä pamahti. Vaunu pysähtyi vaurioituneena.

Vainion rientäessä muutama mies mukanaan panssarin luo siitä hyppäsi pakoon 4—5 vihollista sekä siperiankoira. Eläin hyökkäsi päälle hampaat irvessä. Oli ammuttava lennosta uskollinen koira. Pakoon kiiruhtaneet antautuivat. Heidät luovutettiin myöhemmin jalkaväen hoiviin.

Tuhotun panssarin kannella retkotti polven alapuolelta katkennut verinen jalka. Joku oksensi. Vihollinen, jolle jalka kuului, löytyi elävänä tienvarren ojasta. Häntä autettiin.

Vajaa tunti panssarivaunun tuhoamisesta kiisi Viipurista päin panssariauto. Kun se lähestyi silmissä ja toisen tykin piippukin oli vielä suunnattuna Summaan päin, Vainio katsoi parhaaksi syöksyä sitä vastaan kasapanoksin pensaiden suojassa. Toverinaan hänellä oli Haagasta kotoisin oleva sotamies.

Autosta oli havaittu aikomukset. Väijyjiin kohdistettiin kova tulitus. Auton kova vauhti ja keinunta muutti kuitenkin tulen epätarkaksi.

Miehet heittivät kasapanokset panssariauton alle. Sen matka pysähtyi siihen.

Kun auton takaovi avattiin, havaittiin liinavaate- ja huopakuorman ulottuvan kattoon asti.

Sitä alettiin pöyhiä. Vainion käteen osui kenkä, joka tuntui kumman raskaalta. Kengän mukana tuli mies. Kaikkiaan kömpi vaatteiden seasta neljä pakoon pyrkinyttä vihollista.

KUIRI TULEE AVUKSI

Muutama tunti oli kohtalokkaan hiljaista. Tykkituli ja jv-aseiden räiske kuului vielä Säiniön koillis-ja pohjoispuolelta.

Kuirin pataljoonan saapuessa paikalle oli kello runsaasti yli 14. Reippaat asevelvolliset levittäytyivät mäennyppylän linjalle. Pst-tykit saivat seurakseen konekiväärin.

Ratsumestari *Oiva Luomalan* komppanian oikea siipi ulottui Säiniön asemalle.

Mutta oliko rautatien pohjoispuolella omia joukkoja?

Puhuttiin kyllä, että Ässärykmentti ja II/JR 25 saapuisivat myös Säiniölle saartorengasta tukkimaan. Saapumatta ne kuitenkin jäivät. Yksin Kuirin pataljoona tukenaan Vainion tykkijoukkue vastasi kohta alkavien vihollisen raivokkaiden läpimurtoyritysten torjunnasta.

Kuin taistelun verisyyttä verhotakseen laskeutuivat taivaalle mustat pilvet. Elokuinen ilta muuttui äkkiä sysipimeäksi. Puhkesi jatkuva rankkasade. Lähelläkin olevan kaverin voi nähdä vain räjähdysten loimussa ja valojuovapanosten kiitävässä kajossa.

Rautatien suunnalta kuului taistelun äänien seasta rämisevä jyrinä ja kova kolina. Huhuttiin panssarijunan olevan tulossa.

Koska aseman seudulta puuttui kokonaan jalkaväen raskas aseistus, Vainio päätti siirtää sinne toisen tykeistään. Itse hän lähti sen mukana. Mäennyppylälle jääneen tykin päälliköksi hän määräsi kersantti *Hamarin.*

Aseman piha-aukeaa reunusti pensasaita, joka jatkui Viipurin suunnassa rautatien reunustan ja tien välissä. Se olisi sopiva näkösuoja tykille. Putki pantiin sojottamaan pienessä kulmassa aidan läpi tietä pitkin.

Tuskin oli tykki saatu paikoilleen, kun vihollinen aloitti noin kello 18 läpimurtoryntäyksen. Se sylki tulta kaikista aseistaan.

VIISI TANKKIA ROMUKSI

Kiihtyvä räminä ja kolina kuului tien suunnasta. Panssarijunasta ei ollut kysymys. Tulossa oli tankkikolonna.

Vainio käski ampujien suunnata tykit pimeyden takia panssarien äänen mukaan. Kärkivaunu oli päästettävä mahdollisimman lähelle. Se oli tuhottava ensimmäisellä laukauksella. Sitten tulisi viimeisin ja lopuksi välillä olevien panssarien vuoro. Tuliasemaa oli pyrittävä

vaihtamaan parin laukauksen jälkeen.

Pian oli kärkipanssari vain 18 metrin päässä, kuten Vainio taistelun päätyttyä aamuhämärässä askelmitalla totesi. Kiivaan taistelun jälkeen oli romutettu vihollisen läpimurron nyrkiksi tarkoittama viiden panssarin ryhmä.

Vaunuja seurannut jalkaväki kohdisti raivoisan mutta epätarkan tulen eteensä. Vihollinen ei ollut suinkaan tunnustanut tappiotaan.

Yhtäkkiä pst-tykin laukausta seurasi valtaisa räjähdys, jonka lieskat löivät korkeina taivaalle. Oli ilmeisesti osuttu ammuskuormaan.

Muutaman sekunnin kestäneessä loimussa Vainio saattoi havaita tielle sulloutuneen ajoneuvojen jonon. Kolonnan liepeillä kuhisi jalkaväkeä. Tuo jalkaväki, mikäli se lähtisi määrätietoisesti hyökkäämään, repisi ylivoimallaan heikon torjuntaketjun.

Pahalta näytti, kun tien toisella puolella olevassa metsikössäkin kuului ääniä.

Pieni vihollisjoukko ryntäsi uraata huutaen metsiköstä radalle melkein pst-tykin kohdalta. Neljä heistä antautui vangiksi. Heidät vietiin aseman takana raunioiden luona olevien jv-miesten vartioitaviksi.

Jotenkin oli hillittävä metsässä olevia vihollisia. Vainio heitti sinne muutamia munakäsikranaatteja. Sekasortoa ja epävarmuutta ne ilmeisesti synnyttivät. Tuskin viholliset osasivat kuvitella, että ihmiskäsi oli lingonnut ne sinne kaukaa tien toiselta puolelta.

TAPPIOITA

Vainio näki noin klo 20 aikaan tykkiään kohti astelevan ryhdikkään hahmon. Ratsumestari Luomala oli tulossa tervehtimään pst-miehiä.

Tapaamisesta tuli dramaattinen. Vainion selitettyä, että vangeiksi saaduilta vihollisilta voisi ehkä saada tietoja, Luomala oli valmis puhuttelemaan vankeja. Sotamies *Kankainen* sai tehtäväksi ohjata ratsumestarin vankien luo. Vainio saattoi heitä Luomalasta askeleen päässä.

Vain kolmisenkymmentä metriä oli kuljettu, kun metsiköstä taas hyökkäsi pieni ryhmä vihollisia uraata huutaen ja konepistoolilla ampuen. Kankainen ja Luomala suistuivat maahan kuin viikatteella leikaten. Vainion tuli säästi merkillisesti. Vihollisten onnistui hävitä samalla pimeään ja sateeseen.

Jv-miehet kuljettivat kunnioitetun päällikkönsä Summan tien varteen, mäennyppylän takana olevaan rauniokuoppaan. Sieltä hänet vasta aamulla voitiin siirtää JSp:lle ja edelleen sairaalahoitoon.

Sotamies Kankainen ei selvinnyt yhtä hyvin. Tajuttomana hänet nostettiin tykin lavetille. Vasta aamulla taistelun lakattua asemalla pst-miehet veivät hänet mukanaan rauniomonttuun. Sieltä hän pääsi hoitoon. Hänen vammansa olivat niin vaikeat, että hän menehtyi niihin.

HÄLYTTÄVIÄ HUHUJA

Kun armeijakunnan esikunta tiedotti siepatun radiosanoman, jossa venäläisten joukkojen käskettiin murtautua läpi Summan tien suunnassa, 4.D:n komentaja antoi 28. 8. 41 uusitun käskyn kello 18.45. Siinä määrättiin JR 5 ja JR 26 torjumaan odotettavissa oleva hyökkäys saavutetulla linjalla.

Tämä käsky ei voinut tavoittaa Säiniön taistelijoita, sillä he olivat eristettyinä, vailla yhteyksiä.

Heidän kohtalonsa oli tuntikausia epäselvä. Ilmoitukset ja huhut olivat toinen toistaan hälyttävämpiä. Milloin kerrottiin Luomalan komppanian jääneen mottiin, puolustuksen murtuneen Säiniön asemalla ja vihollisen etenevän rautatien suunnassa, milloin taas koko Kuirin pataljoona oli tietymättömissä.

Divisioonan käskystä ja huhuista tietämättä Säiniön taistelijat toteuttivat perille saapumatta jäänyttä käskyä kirjaimellisesti. He torjuivat vihollisen toistuneet läpimurtoyritykset oma-alotteisesti.

Taistelu Säiniön asemalla jatkui rankkasateessa verisenä aamuun asti. Vain keskiyön hetkinä se hieman laantui. Aamun tullessa venäläiset keskeyttivät ryntäilynsä. Tulen painopiste siirtyi Summan tielle.

LÄPIMURTO TORJUTAAN MYÖS SUMMAN TIELLÄ

Viisi panssaria tuhonnutta tykkiä lähdettiin vetämään takaisin mäennyppylälle. Lavetilla makasi sotamies Kankainen tajuttomana.

Noin sadan metrin päästä Vainio varmuuden vuoksi huusi kersantti Hamaria.

Pakoon pyrkivä kolonna on joutunut liikennevaikeuksiin

Omien tulta tuli vastaan!

Huuto oli kuultu venäjänkielisenä sanana "tavarits" ja tulijoita oli luultu vihollisiksi. Väärinkäsitys selvisi Vainion vihellettyä kovasti. Hän oli näet totuttanut miehensä tunnistamaan itsensä poikkeuksellisen kovasta vihellyksestään.

Mäellä odottivat kovat oltavat. Vihollisen tienvarteen vetämä raskas tykki pyyhki suorasuuntauksella mäkeä. Kersantti Hamari oli juuri kaatunut suuren sirpaleen osuessa häneen.

Vihollinen oli valinnut tuliaseman niin ovelasti, etteivät mäellä olevat pst-tykit päässeet siihen käsiksi. Siksi Vainio ja korpraali *Eino Laisi* vetivät toisen tykin mäeltä tien poskeen. Laisi onnistui tarkalla tulella tuhoamaan pahantekijän.

Taas kiskottiin tykki takaisin mäelle. Sitä tarvittiin jatkuvasti, kun uusia kiusanhenkiä riitti ja kun asemalta tuotu toinen tykki vaurioitui.

Kaikilla aseillaan vihollinen valmisteli läpimurtoaan. Se ampui mäkeen myös runsaasti shrapnelleja, jotka aiheuttivat paljon haavoittumisia. Apua huutavaa veristä joukkoa kertyi rauniokuopan täydeltä.

Heidän auttajansakin harvensivat rivejä.

Tuntui siltä kuin helvetin lieskat olisivat lyöneet kallion yli. Paineaallot repivät suun, nenän ja korvien limakalvoja. Vainionkin suusta ja nenästä alkoi tihkua verta, vaikka hän ei ollut kokenut koskaan aikaisemmin nenän verenvuotoa.

Välillä oli käytävä lohduttamassa apua huutavia haavoittuneita. Juuri muuta ei voinut tehdä. Siinä suhteessa oli tilanne kuitenkin parempi kuin edellisenä yönä, että päivänvalossa voi sateenkin läpi tähystää ja tähdätä.

Palkintojen jako Karhumäessä 1942. Vasemmalla alikersantti T. Rautavaara, keskellä Vainio ja oikealla sotamies O. Hietanen

LAISI TUHOAA SEITSEMÄN PANSSARIA

Viipurista päin rymisti mahtava kolonna. Sen kärjessä kulki taas useita panssareita.

Niiden annettiin tulla sopivan lähelle, jotta ne voitiin tuhota koetulla menetelmällä: kärkivaunu ensin, seuraavaksi viimeinen ja sitten välillä olevat.

Korpraali Laisi ryhtyi kylmäverisesti saalistamaan. Kohta oli koko seitsemän panssarin kolonna romuna!

Kuorma- ja henkilöautot yrittivät epätoivoisesti ajaa kolonnan ohi. Siinä ne eivät onnistuneet. Monet romutti nuori rohkea kk-ampuja.

Hän pelasti myös Laisin hengen, kun tämä oli lähtenyt erään jv-miehen kanssa tarkastamaan pysäytettyä henkilöautoa. Siitä ryntä-

Vainio vetäisee Helsingin Olympiastadionilla

si konepistooleilla ja pistooleilla tulittaen neljä vihollista. Jv-mies ehti kaatua ja Laisi saada pistoolin luodin käteensä ennen kuin kk-mies napsi viholliset.

Haavoittuneenakin Laisi kiiruhti tykilleen ja tuhosi vielä ainakin viisi kuorma-autoa. Yksi niistä kellahti selälleen ja syttyi roihuten palamaan.

KUIRI HAAVOITTUU

Samaan aikaan kun viimeinen kuorma-auto tuhottiin urhoollinen kk-mies kaatui ääneti aseensa ääreen. Näytti jo siltä, ettei mäellä olisi ollut enää muita kuin Kuiri, Vainio ja Laisi. Miehet olivat käyneet vähiin.

Sitten Kuiri huusi mäen takaa:

— Vainio, tule auttamaan! Silmä on puhki ja käsi poikki!

Tulen hieman laannuttua Vainio laskeutui takarinnettä. Hän havaitsi Kuirin nojaavan verissään mäen takana kulkevan pikkutien varressa olevaan tukkipinoon.

Tiellä makaavien kaatuneiden yli harppoen Vainio kiiruhti Kuirin luo.

Näytti siltä, ettei silmään ollut osunut. Veri vuosi silmän yli kasvoille ilmeisesti otsaan tulleesta haavasta. Paljon pahemmin oli olkapään laita. Siitä vuosi runsaasti verta, käsi oli hervoton.

Vainio pyyhki kasvoilta verta ja sitoi maasta löytämällään vanhalla tapsinpätkällä käsivarren.

Kuirin jalatkaan eivät kantaneet. Oliko jalkaankin osunut? Vainio kuljetti Kuiria puoliksi kantaen noin 200 metrin levyisen niittyaukean ylitse.

Päätien poikki kulkevalla suojaisella kylätiellä liikkui hevosajoneuvo. Vainio nosti komentajan kärryille ja käski hevosmiestä viemään haavoittuneen JSp:lle.

Palatessaan mäelle Vainio totesi taistelun yllättäen lakanneen. Oliko viholliselta loppunut usko? Sillä täytyi olla tuhotun kolonnan takana tuhansia miehiä ja mieletön määrä kalustoa!

Nyt jälkeenpäin tiedetään, että se oli saanut luvan vetäytyä Ala-Säiniön kautta kylä- ja metsäteitä pitkin.

OMAT TAPPIOT JA KALUSTOSAALIS

Tykkijoukkue oli menettänyt kaatuneina ja haavoittuneina puolet miehistään. Vielä runsaammin oli veri vuotanut Kuirin pataljoonan, erityisesti Luomalan komppanian miehistä. Eversti *Kauko Kuismanen*, joka nuorena vänrikkinä taisteli pataljoonan riveissä, muistelee, että vain toistakymmentä miestä saatiin komppaniasta kokoon Viipurin paraatiin. Upseereja oli rivissä vain yksi, hänkin lievästi haavoittuneena.

Säiniön taistelun vaatimat veriuhrit eivät kuitenkaan olleet turhat. Sisin saartorengas oli saatu umpeen ja se oli pitänyt.

Taistelun kalustosaaliskaan ei ollut vähäinen. Ruuhkasta laskettiin mm. 60 erilaista tykkiä, 13 tuhottua panssaria, 43 traktoria ja 173 autoa. Hevosajoneuvojen, elävien ja kuolleiden hevosten, kaatuneiden ja vangiksi joutuneiden vihollisten enempää kuin kevyiden aseiden määrää tuskin ehdittiin Säiniöllä erikseen laskea. Niiden määrä oli arvaamattoman suuri.

RITAREITA

Kuirista tuli ritari 19. 6. 1944. Perusteluissa ei unohdettu Säiniönkään taistelua.

Esitys tehtiin myös Hugo Vainiosta ja Eino Laisista. Vainion kohdalla kiintiö oli ilmeisesti täysi, mutta Laisista tuli 4. 6. 1943 ritari numero 115.

Kuiri ja Vainio eivät enää tavanneet. Sattui kuitenkin merkillinen tapaus: tullessaan muutamaa kuukautta myöhemmin Tilkan sotilassairaalaan tutkittavaksi Vainio peri Kuirin sängyn. Potilastoveri eversti *Jimi Könönen* kertoi Kuirin kirjoittaneen pataljoonaansa, että hänelle olisi hommattava uusi pistooli, jossa olisi kymmenen senttiä pitempi piippu — käsi oli näet lyhentynyt muutaman senttimetrin!

Sodan lopulla Vainio joutui juristina siirtymään hallinnollisiin tehtäviin.

Vuonna 1942 hän ehti kolmeen kertaan voittaa keihäänheiton Karhumäen ja Äänislinnan urheilukisoissa. Sodan päätyttyä hän kotiutui kapteenina. □

KASKU KIERTÄÄ

KERSKA-KULUTUSTA

Amerikkalainen turisti ylvästelee venäläiselle tuttavalleen:

— Minulla on kotimaassa kolme autoa — yksi itseäni varten, toinen vaimon ja kolmas tyttären käytössä. Entäpäs sinulla?

— Ei ole yhtään...

— Kuinka ihmeessä sitten tulet toimeen?

— Ihan hyvin. Työhön menen metrolla, lomalle lentokoneella ja ulkomaanmatkat teen panssarivaunulla.

SOTILAS-PSYKOLOGIAA

Hannu Taanila teki radioon ohjelmaa sotaveteraaneista yrittäen saada nämä haastelemaan omien piirustustensa mukaan – toisin sanoen väheksymään saavutuksiaan ja korostamaan sodan ja yleensäkin elämän surkeutta.

Syntyi muun muassa seuraava keskustelu, jota radionkuuntelijat eivät kuitenkaan saaneet vastaanottimiinsa:

– Eikö sota tuottanut teille tavattomia sielullisia järkytyksiä? Miten te oikein koitte taistelutilanteen? Eikö ollut vaikea ampua ihmisiä?

– Ja niin pirun vaikea! innostui veteraani. – Kun ne juoksi koko ajan mutkille!

Kuvasatoa

Murmanskin mahtava sotamuistomerkki oli 37 metriä korkea. Yli koko kaupungin näkyvä monumentti kertoo karua kieltään taistelusta Jäämerellä ja sen äärellä

Muistona sotavuosilta löytyi Leningradista erään kadun eteläpuolelta kilpi, jossa oleva teksti kertoo: "Kansalaiset! Tykistötulen aikana on kadun tämä puoli turvallisin." — Koska suomalaiset eivät ampuneet pohjoisesta, tarvitsi ottaa huomioon vain saksalaisten tykistötuli, jolta rakennukset jonkin verran suojasivat

Bussissa Petroskoissa. Tässä on kai juuri tutustuttu hotelliin ja kuunnellaan selostusta Otto Wille Kuusisen elämäntyöstä

lukijamatkalta

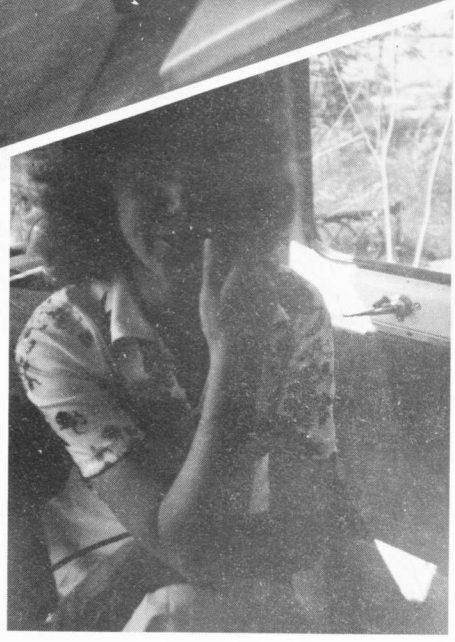
Retkeläiset Murmanskin sotamuistomerkin edessä olevalla tuntemattoman sotilaan haudalla

Leningradin ja Petroskoin opas Elviira Ensimmäinen, inkeriläistyttö, oli tiukasti Juri Andropovin kurinpalautuksen linjoilla

Sivummalta löytyi Murmanskista myös sotavuosina satamassa ja laivoilla kaatuneiden ulkomaalaisten merimiesten hauta, jossa amerikkalaisten ja englantilaisten lisäksi lepäsi muun muassa puolalaisia ja arabeja. Kuvassa retken yleisopas Raisa

Murmanskin opas suomalaistyttö Elviira Toinen selvitteli asioita rennosti Ylitornion murteella

Kämärällä oli kiperät paikat

REINO VILJAKAINEN

Viipurin valtauksen aikoihin kesällä 1941 vallitsi Karjalan kannaksella sekava tilanne — omat ja viholliset olivat monin paikoin sekaisin. Etenevät suomalaiset joutuivat kerran toisensa jälkeen yllättäviin tilanteisiin.

Bunkkereista taistellaan

PALVELIN JR 3:n II Pataljoonan 5.Komppaniassa. Päällikkömme oli tiukkana kouluttajana tunnettu luutnantti *Lauri Käpy*. Jo rajakahakoissa hän oli osoittautunut oikeaksi rämäpääksi — mies ennätti kaikkialle, oli neuvokas ja tarvittaessa kovaotteinen johtaja. Nyrkkeilijän harjoitusvälineet ilmestyivät esiin aina, kun vain pariksikin päiväksi pysähdyttiin.

Hyökkäys Karjalan kannakselle oli alkanut 1941. Rykmentti eteni pitkin päivämarssein kohti etelää.

Päällikkö kävellä lipsutteli loistokuntoa uhoten avoparijonossa marssivien miestensä keskellä. Joku huonokuntoinen sai häneltä suuhunsa tabletin saksalaista ihmelääkettä Pervitiniä.

Eräänä iltana päällikkö loihe lausumaan:

— Lieköhän tänään tullut Suomen armeijan marssiennätys — 64 kilometriä! Aamulla lähdetäänkin sitten kärkenä kohti vihollista.

PÄIN BUNKKEREITA

Aamulla selvisimme helposti ohi vihollisen katettujen pesäkkeiden, joista pataljoonan jääkärijoukkue oli jo osan tuhonnutkin. Kun iltapäivällä sitten törmäsimme oikealle bunkkerilinjalle, erotettiin pataljoonasta kaksi kiväärikomppaniaa vahvistuksineen komppanianpäällikkömme johdossa kiertämään soita pitkin Kämärän asemalle ja siten katkaisemaan yhä Viipurin takanakin piileksivien venäläisten yhteydet.

— Hiki säästää verta! tuumi joukkueemme varajohtaja kersantti *Kalinen* pyyhkien suolle kuumasti paistavassa auringossa hikeä kasvoiltaan ja päällikkömme erästä mielilausetta lainaten.

Olin tunnustelijana, kun viimein saavuimme Kämärän asema-aukion reunaan, minne suunnan oli jo pitkän aikaa antanut siellä palava öljysäiliö. Ryhmämme johtaja alikersantti *Heinilä* lähetti tällöin korpraali *Kauppisen* kumppanikseni.

Ensimmäinen puolustautuvien venäläisten sarja osui väliimme. Juoksimme kaikki nopeasti ratapihalla olevien tavaravaunujen alle. Myöhemmin ne osoittautuivat ammuksilla lastatuiksi...

— Komppania rynnäkköön! karjui luutnantti Käpy jo ketjuun levittäytyneelle joukolleen.

Käsiaseiden melskeeseen yhtyivät pian ratakiskojen alle työnnettyjen kasapanosten kumeat jymähdykset. Kaikki oli hetkessä ohi. Tulitettiin enää vain muutamia vielä näkyvissä olevia pakenevia vihollisia.

Kämärän asemanseudun rinnettä, jossa II/JR 3 joutui ankarasti taistelemaan 25.8.41 *SA-kuva*

— Pojat! Tuolla, suuri kuormasto, tuolla kaukana jo, pääsee pakoon! innostui Kauppinen äkkiä.

Päällikkö kuumeni heti:

— Vänrikki Pikkarainen! Tässä on I Joukkueelle tehtävä: Tuo kolonna on menossa tälle tielle tuota kautta — merkitse karttaasi! Otat tuon mäennyppylän haltuusi ja pidät toistaiseksi. Mitään et laske läpi. Me muut varmistamme tämän alueen joka suuntaan.

Joukkueemme lähti kiireen vilkkaa matkaan. Emme kuitenkaan päässeet pitkällekään, kun vastaan tuli juosten muutaman ryhmän vahvuinen vihollinen. Menetettyään muutaman miehen se kääntyi vieläkin nopeammin päinvastaiseen suuntaan.

VIHOLLINEN SUUTTUU

Pian tämän jälkeen mukana olevan konekiväärin johtaja sai

kiikariinsa muutaman sadan metrin päässä harvan metsän sisällä kulkevan tavoitteenamme olevan tien. Konekivääri alkoi pitkin sarjoin tulittaa siellä liikkuvia ajoneuvoja. Kiirehdimme eteenpäin.

Äkkiä tieltä kantautui korviimme mahtavan moottorin murahdus ja sen vahvistukseksi heti läheiseen pusikkoon suunnattu hyökkäysvaunun kaikkien aseiden tulisarja. Kun läheisen tienmutkan takaa kuului olevan toinenkin teräshirviö tulossa, käski vänrikkimme tulituksemme lopetettavaksi — olimmehan suojattomina melko aukealla paikalla.

Pian löysimme joitakin matalia poteroita. Kätkeydyimme niihin.

Tunsimme joukkueenjohtajamme Pikkaraisen tinkimättömäksi mieheksi. Odottelimme käskyjä hänen tiiraillessaan silmä kovana tilanteen kehitystä tiellä, missä hyökkäysvaunujen ja hiljalleen elpyvän ajoneuvoliikenteen välissä juoksenteli myös vihollisia.

— Hei, kuulkaahan! kuulin luokseni tulleen joukkueenjohtajan matalalla äänellä puhuvan. — Uskaltaisitteko te yksin yrittää tästä komppaniaan? Yhden lähtöä nuo eivät ehkä huomaisi.

— Voihan tuota yrittää, tuumin hetken mietittyäni.

— Yrittäkää saada komppaniasta mitä tahansa panssareihin pystyvää, jos vaikka olisi jäänyt joku kasapanos jäljelle! Onnea matkalle! evästeli vänrikki.

Ryömin aluksi hyvin varovasti kiviä ja kantoja näkösuojana käyttäen. Sitten sain jo vähäisistä puskista ja pienistä puista yhä enemmän näkösuojaa. Vähitellen pistin jopa juoksuksikin, koska tiesin, ettei matkaa olisi pitkälti komppaniaan.

VIIMEINEN KEINO

Olin juuri sivuilleni vilkaisematta hyppäämässä vähäiselle kärrytielle ylittääkseni sen, kun vasemmalta jostain hyvin läheltä kuului konekiväärin repivä ääni. Ympärilläni sähisi vihaisesti luotikuuro.

Koska tiessä ei ollut ojaa eikä muitakaan suojapaikkoja lähellä, määräsi itsesäilytysvaiston terästämä järkiparkani tekemään nopeasti ainoan mahdollisen ratkaisun: heittäytymään toistaiseksi vainajaksi. Makasin siis aivan liikkumatta kääntäen vähitellen aivan hitaasti päätäni siihen suuntaan mistä konekivääri oli tullut.

Näky oli kamala: suuri panssarivaunu seisoi sammutetuin moottorein vain muutaman kymmenen metrin päässä tiellä. Sen tykki osoitti suoraan minua kohti, mutta erillinen konekivääri näytti hakevan jotakin suunnasta, josta olin juuri tullut — odotti kai lisää porukkaa.

Pian sekin kääntyi minuun päin.

Kämärällä oli kolme talvisodan Summan suunnan taisteluissa kaatuneiden Puna-armeijan miesten muistomerkkiä. Hautakivet oli saatu "paikallishankinnoin"

"Vaunu käynnisti moottorinsa ja tykki nytkähti ylöspäin..."

Menin pelästyksestä melkein tajuttomaksi! Hiki alkoi vuotaa virtanaan ja sydän hakkasi kuin hevonen olisi potkinut — vain paljon nopeammin. Veri tuntui kiehuvan suonissa ja vatsaa kouristi. Sain tehdä kaikkeni, jotta en olisi syöksynyt pystyyn mielettömään pakoyritykseen, joka olisi merkinnyt vuorenvarmaa kuolemaa.

Sitten vaunu käynnisti moottorinsa! Ajattelin sen tietenkin varmistavan asiansa ajamalla päälleni.

Näin ei kuitenkaan käynyt, vaan konekivääri kääntyi sivulle ja tykki kohosi ylöspäin, vaunu nytkähti liikkeelle — ja peräytyi.

Helpotuksen tunne oli valtava!

Loikkasin yli tien. Suojaan päästyäni availin vaatteitani ja vedin henkeä — hiki kirveli inhottavasti marssihiertymissä. Sitten jatkoin reippaasti matkaa, koska tiesin jo olevani omien vartiomiesten näköpiirissä.

VAUHKO VARTIOMIES

— Stoi! Ruki verh! Ja tunnussana! kajahti äkkiä edestä.

Ehdin jo säikähtää venäjänkielisistä karjaisuista! Kun vilkaisin äänen suuntaan, näin parinkymmenen metrin päässä konepistoolin ja sen takana soturin, jonka muistin III Joukkueeseemme kuuluvaksi. Nimi ei tullut millään mieleen.

— Älä pelleile! Sinäkään et tiedä tunnussanaa. Ei sitä ainakaan meille I Joukkueen miehille sanottukaan. Minulla on sanoma komppanianpäällikölle, huusin vastaan.

— Perkeleen ryssä! Kyllä tässä teikäläisten konstit tunnetaan! Ei siellä ole meidän joukkoja. Töppöset heti ylös tahi reikiä tulee justiinsa!

Konepistooli nousi uhkaavasti.

Muistelin, että tuo mies oli melko hyvä ampuja, mutta erittäin hätäinen. Hän oli jo Nuijamaalla ampunut erään partiosta palaavan oman korpraalin. Tässä oli siis tosi kyseessä.

Nostin käteni ylös.

— Toimita sana luutnantti Kävylle, että täällä on ensimmäisen joukkueen mies, jolla on tärkeä viesti! yritin auttaa asiaani. →

Konepistooli miehen käsissä nytkähti alaspäin, mutta nousi seuraavassa hetkessä entistäkin uhkaavampana:

— Toimita sinä ryssä sanaa pyhälle Pietarille! Helvetti sentään — kenetkähän meidän komppaniasta olettekaan saaneet vangiksi? Viimeisen kerran: älä liiku ja töppöset kunnolla ylös!

Tajusin, ettei vartiomiehellä ollut mitään tietoa edessä touhuavasta joukkueestamme — hän oli täysin vakuuttunut siitä, että oli tekemisissä jonkun kieroilevan vanjan kanssa. Varovaisuus oli tarpeen tuon vauhkoilijan kanssa.

— Älä helvetissä vain ammu! kuului äkkiä tuttu ääni.

Joukkueemme lähetti, Reino Manner, oli sattumalta osunut paikalle. Hänet vartiomies näytti tuntevan ja rauhoittui.

VETO LOPPUI

Selvittyäni toisestakin koetuksesta tunsin olevani aivan poikki — sydän jyskytti, heikotti ja välillä maailma musteni silmissä. Manner talutteli minua käsivarresta eteenpäin etsimään komppanian päällikköä. Välillä hän kaatoi kenttäpullostaan jotakin juotavaa suuhuni.

Kyselimme kaikilta tapaamiltamme kavereilta päällikköä ja panssarintorjuntavälineitä. Kukaan ei kuitenkaan pystynyt auttamaan.

Sitten osuimme nuotiolle, jossa muutama naapurikomppanian mies lämmitteli venäläisten kranaateista tuleen syttyneen rakennuksen loimussa. Istahdimme hetkeksi levähtämään.

Seuraava aistimukseni oli, että oli jo hämärä, tulipalo oli melkein sammunut ja kaveri häipynyt. Olin nukkunut tuntikausia.

Hätääntyneenä läksin taas etsimään päällikköä. Vastaan tuli kuitenkin miesryhmä, jonka tunsin omaksi joukkueekseni. Pikkarainen kertoi, että minun sammuttuani palavan talon äärelle, Manner oli jatkanut tehtävän suoritusta ja lopulta löytänytkin haavoittuneen komppanianpäällikön joukkosidontapaikalta. Tämä ei kuitenkaan voinut joukkuettamme auttaa, koska mitään panssarintorjuntavälineitä ei enää ollut jäljellä. □

Sissi ei anna periksi

TOIVO LALLUKKA

Vaikea haavoittuminen on pahinta mitä vihollisen selustassa toimivalle sissille voi tapahtua.
Kaveria ei kuitenkaan jätetä vihollisen armoille, vaikka pelastusoperaatio kestäisi vuorokausia.
Sisu ja neuvokkuus ovat valttia erämaataipaleilla.

ON syyskuun 18. päivä vuonna 1941. Taivas on kauttaaltaan harmaassa pilvessä, sataa hiljalleen.

Automaattiaseilla varustautunut viisimiehinen parroittunut ja nuotion savussa nokeentunut sissipartio etenee melkein äänettömästi korvessa. Edessä, puoliautomaattikivääri kainalossaan kulkee muita kookkaampi sissi, partion johtaja *Toivo Kettunen.* Muut partiomiehet, *Johannes Maksimainen* — kuuluisan karhunkaatajan *Feotora Maksimaisen* poika —, *Hannes Tiittanen, Mikko Lauronen* ja *Matti Koljonen* seuraavat harvassa avojonossa johtajaansa.

Vaikeista maasto-olosuhteista huolimatta partion liikkuminen on joustavaa ja luonnollisen tuntuista. Partio on huolettomasta liikkumistavastaan huolimatta koko ajan taisteluvalmis kaikkiin suuntiin.

Kaikki partioon kuuluvat miehet olivat tällaiseen tehtävään kouliintuneita. He olivat kaikki kotoisin Ilomantsista ja olivat näin ollen jo rauhan aikana, hankkiessaan niukkaa leipäänsä savotoilla ja eräretkillä, joko yksinään tai vanhempiensa mukana, saaneet samalla alustavan sissikoulutuksen. Heidät oli erämaa koulinut tällaiseen toimintaan.

Tuo samainen erämaa oli ollut ankara opettaja, mutta myös lempeä sellaiselle oppilaalle, joka oli osannut ottaa oppia. Partiomiehillä oli myös sodasta saadut kokemukset: he kaikki olivat osallistuneet talvisodan ankariin taisteluihin ja jatkosodassa he olivat alusta lähtien toimineet partiotehtävissä.

TEHTÄVÄ KORPIALUEELLA

Partio kuului SissiP 1:stä lähetettyyn noin 30 miestä käsittä-

Huolettoman tuntuisesta liikkumistavastaan huolimatta partio on koko ajan taisteluvalmis *SA-kuva*

vään sissiosastoon, joka oli noin viikko sitten saapunut vänrikki *Lehden* johdolla Unusjärven—Säpsäjärven väliseen korpimaastoon. Osaston tehtävänä oli seurata vihollisen liikkeitä tällä korpialueella niin että se ei pääsisi yllättämään Onkamon—Äänislinnan suuntaan etenevien joukkojen vasenta sivustaa.

Päästyään toiminta-alueelleen oli osasto perustanut tukikohdan, asettanut varmistuksen ja majoittunut rakentamiinsa havulaavuihin. Heti sen jälkeen oli aloitettu tehokas tiedustelu kaikkiin uhanalaisiin suuntiin.

Rämeinen suo alkoi päättyä ja maasto muuttui hieman kuivemmaksi. Kuivan maan reunassa alkoi samalla myös näkyä merkkejä ihmisen liikkumisesta. Tavallisuudesta poikkeavia ääniä ei kuitenkaan kuulunut.

Nousevas, tiheää aluskasvillisuutta kasvava rinne ja havaitut jäljet antoivat aiheen olettaa, että rinteessä saattaisivat olla vihollisen asemat.

Entistä valppaampana, koko ajan eteensä tarkasti tähystäen, eteni Tiittanen rinnettä kohden. Alkoi jo hämärtää. Tunnustelijan koko huomio oli kohdistunut rinteeseen. Hän ei havain-

Tuskien tietä. Haavoittunutta aseveljeä ei jätetä

Partio, josta tässä kerrotaan, oli yksi tällainen tiedustelupartio. Sen tehtävänä oli tutkia muuan järvikannas Lintujärven eteläpuolisella alueella selvittäen, oliko paikalla vihollista ja mikä oli sen ryhmitys.

Partio oli lähtenyt tukikohdasta aamun valjetessa ja oli parhaillaan lähestymässä kohdetta. Oli jo iltapäivä, ehkä noin kello 14.000. Kohteen läheisyydestä johtuen partion johtaja antoi merkin pysähtyä ja suojautua. Sitten hän selosti hiljaisella äänellä suunnitelmansa tehtävän suoritusta varten.

Jonkin aikaa levättyään ja kuulosteltuaan jatkoi partio etenemistään. Hannes Tiittanen siirtyi konepistooleineen tunnustelijaksi. Muu partio seurasi Tiittasta noin 20 metrin etäisyydellä.

nut taitavasti naamioitua miinaa, vaan astui sen päälle.

Voimakas räjähdys näytti aivan kuin nostavan Tiittasen ilmaan savu- ja multaryöpyn mukana.

"TÄHÄNKÖ PÄÄTTYY ELÄMÄ...?"

Tiittanen vaistosi kirkkaan sokaisevan välähdyksen ja tunsi voimakkaan iskun jalkoihin — ei kuitenkaan kipua. Isku kohotti häntä kevyesti ilmaan, aivan kuin näkymättömän voiman nostamana.

Tämä kaikki tapahtui sekunnin murto-osassa, mutta sinä aikana Tiittanen ehti käydä koko tähänastisen elämänsä läpi. Elettey elämä kulki kuin filmikertomuksena hänen aivoissaan. Välähdyksenä hän eli oman nuoruutensa, koulun-

Kustannuspiste Oy
suomalainen kustantaja

Sinulle itsenäisesti ajatteleva suomalainen, joka haluat tietää enemmän... historian ja nykypäivän tärkeistä tapahtumista, jotka koskettavat meitä jokaista.

Esite uusimmista kirjoista ja ale-kirjoista ilmestyy syyskuussa.

Tilaa esite alla olevalla kupongilla postivapaasti tai puhelimitse 90-592 049

Kyllä! **Tilauskortti**

Lähettäkää minulle ilmaiseksi ja sitoumuksetta yllä mainittu esite.

Nimi

Lähiosoite

Postinumero

Postitoimipaikka

Puh.

Allekirjoitus

Vastauslähetys
Hki 25/Lupa 537

KUSTANNUSPISTE
Tilaajapalvelu
PL 166
00003 HELSINKI 300

Kustannus-piste maksaa postimaksun

kirje

Sissi ei anna periksi

käyntinsä, kamppailun niukasta leivästä pientilalla Ilomantsin Hattuvaarassa, raskaat savottatyöt, parhaat ystävät. Filmi päättyi tähän partiomatkaan. Sitten nousi mieleen polttavana ajatus: onko kaikki nyt lopussa — tähänkö päättyy elämä...?

Pelastava tajuttomuus katkaisi hetkeksi ajatuksen.

Pimeys oli kuitenkin vain hetkellinen. Heti tultuaan tajuihinsa, Tiittanen yritti yhdellä jalalla hyppien päästä taakse ja onnistuikin hyppimään muutamia kymmeniä metrejä — mutta ei pitemmälle.

Nähtyään tapahtuman partion johtaja juoksi nopeasti paikalle, otti Tiittasen selkäänsä, haavoittuneelta pudonneen konepistoolin käteensä ja lähti kuljettamaan miestä suojaan.

Nyt alkoi myös edestä kuulua huutoa ja koirien haukuntaa. Hälytys oli tapahtunut.

Harhauttaakseen vihollisen pois jäljiltä, Kettunen käski partion hajaantumaan ja sotkemaan jälkensä. Kokoontumispaikaksi hän määräsi erään noin 400 metrin päässä näkyvän isohkon kuusia kasvavan suosaarekkeen.

Kettunen, joka kantoi haavoittunutta, pääsi ensimmäisenä kokoontumispaikalle. Toisten partiomiesten tullessa paikalle oli Kettunen parhaillaan sitomassa Tiittasen murskaantunutta jalkaa.

Kokoontumispaikkaan näkyi suhteellisen hyvin Tiittasen haavoittumispaikka. Partio ei ehtinyt vielä lähteä liikkeelle, kun äskeiselle räjähdyspaikalle ryntäsi 5—6 miestä käsittävä vihollispartio koiran kanssa. Kettunen piilotti nopeasti Tiittasen erään kaatuneen kuusen alle ja käski samalla koko partion jälleen hajaantua ja suojautua.

Suojapaikoistaan partiomiehet pystyivät näkemään, kuinka venäläinen partio tutki räjähdyspaikan sekä siitä lähtevät jäljet. ilmeisesti partion harhautus oli onnistunut, koska vihollispartio aikansa paikalla jälkiä etsittyään palasi takaisin tulosuuntaansa.

Ääniä kuului kuitenkin edelleen vaaralta ja oli oletettavissa, että venäläiset jatkavat etsintöjä. Partion oli päästävä mahdollisimman nopeasti pois uhanalaiselta alueelta. Nopeasti Kettunen korjasi siteet haavoittuneen jalassa ja teki samalla rehun hihnoista kiristyssiteen. Samaan aikaan Maksimainen ja Lauronen kaatoivat kaksi solakkaa koivua ja tekivät näistä vöitä ja kesäpuseroita hyväksi käyttäen tilapäispaarit. Kaiken tämän työskentelyn varmisti ja suojasi Koljonen äskeisillä tulojäljillä.

TUSKIEN TAIVAL

Taas jatkui matka. Nyt kantaminen sujui jo hieman paremmin.

Ryteikköisessä korvessa painava mies on kuitenkin hyvin vaikea kannettava. Noin viiden kilometrin kulkemisen jälkeen partio alkoi väsyä. Yhä useammin oli kantajia vaihdettava. Näkyi myös selvästi, että haavoittuneella oli tuskia, vaikka hän ei siitä maininnut.

Kun partio vaivoin pääsi erään upottavan suon yli suojaiseen korpeen, teki partionjohtaja ratkaisunsa: haavoittunut piilotettiin myrskyn kaataman kuusen alle. Suojaksi jäivät Johannes Maksimainen ja Matti Koljonen. Toivo Kettunen ja Mikko Lauronen lähtivät hakemaan apua sissitukikohdasta, noin 10 kilometrin päästä.

Kun Kettusen ja Laurosen lähdöstä oli kulunut noin puoli tuntia, alkoi juuri ylitetyn suon takaa kantautua ääniä. Suon takaa näkyi liikettä ja kuului koiran vinkumista. Näkyviin ilmestyi arviolta 10 miehen vihollispartio koiran kanssa.

Varmistamaan jääneet sissit Maksimainen ja Koljonen valmistautuivat taisteluun. He olivat täysin tietoisia siitä, että he eivät pysty kantamaan haavoittunutta ja toisaalta taas sissien ja erämaan lain mukaisesti kaveria ei jätetä vaikeassakaan tilanteessa.

Siis heidän on vain taisteltava ja myytävä henkensä mahdollisimman kalliisti!

Kun vihollisen takaa-ajopartio oli edennyt suon keskiväliin, se sissien ihmeeksi kääntyi takaisin.

Kun takaa-ajajista ei pariin tuntiin kuulunut mitään ja pimeni sekä alkoi yhä enemmän sataa teki Johannes Maksimainen haavoittuneen viereen pienen nuotion. Nuotion päälle ja sivuille asetettiin suojaksi näreen oksia niin että valo ei näkyisi.

Vaikkakin kaikki kolme olivat viettäneet aikaisemmin lukemattomia öitä nuotiolla erämaassa, tuntui tämä yö loputtomalta. Haavoittunut pysyi kaikesta huolimatta rauhallisena.

Apua hakemaan lähteneet Kettunen ja Lauronen etenivät pimeässä ja vaikeakulkuisessa maastossa kohti sissitukikohtaa. Pimeydestä ja väsymyksestä johtuen täytyi avun hakijoiden aina välillä levätä. Vaikka matkaa ei ollut kuin noin 10 kilometriä, vei se aikaa niin että he pääsivät sissitukikohtaan vasta aamun sarastaessa.

Vänrikki Lehti lähetti heti partion hakemaan Tiittasta. Toivo Kettunen lähti itse oppaaksi ja hänen mukaansa joukkueen lääkintämies *Kastinen, Emil Huurinainen* ja ryhmän verran muita sissejä.

Hakijat pääsivät haavoittuneen suojapaikkaan keskipäivään mennessä. Tällöin oli kulunut jo lähes vuorokausi siitä, kun Hannes Tiittanen menetti jalkateränsä. Kastinen sitoi Tiittasen jalan uudelleen sekä antoi haavoittuneelle jotain rauhoittavaa lääkettä.

Iltaan mennessä Tiittanen oli kannettu sissikohtaan.

Kaukopartio taivaltaa erämaassa

Haavoittuneen hyväksi tehdään kaikki mitä voidaan

Kenttäsairaala tuntuu kovia kokeneesta soturista maailman parhaalta paikalta *SA-kuva*

OMILLE LINJOILLE

Yö oli kuitenkin edessä eikä Lehti pitänyt järkevänä lähettää kantajia pimeässä vaikeakulkuiseen maastoon. Osasto järjestettiin valmiiksi odottamaan aamua. Sen johtajaksi tuli kersantti *Otto Penttinen* ja kantajiksi 10 sissiä.

Aamua odoteltaessa tehtiin haavoittuneen hyväksi kaikki mitä voitiin: hän sai lämmintä juotavaa ja ruokaa, lääkintämies hoiteli jalantynkää parhaan taitonsa mukaan.

Heti päivän sarastaessa aloitti Penttisen osasto matkan kohti omia linjoja. Matka sissitukikohdasta Unusjärvelle, jonne tuli pahainen kärrytie, oli noin 15 kilometriä. Tietön erämaa ja

juuri nämä alueet olivat erittäin vaikeakulkuisia. Vihollisen partiotoiminta näillä alueilla oli myös vilkasta, joten haavoittunutta kantamaan lähteneen partion oli koko ajan oltava taisteluvalmiina.

Matka taittui kuitenkin hiljakseen. Lopputaipaleella oli kantajia vaihdettava lyhyin välein. Iltaan mennessä oltiin omassa tukikohdassa kärrytien päässä. Hevonen oli odottamassa.

Haavoittunut oli koko matkan pysynyt rauhallisena. Vain kasvojen punotus kertoi, että tuskat olivat kovat ja kuume nousemassa.

Hevoskyyti vei miehen Kaitajärvelle, josta auto kuljetti Varpakylän kenttäsairaalaan. Lähes kolmen vuorokauden korpivaellus oli päättynyt.

Kenttäsairaalassa oli leikkaussali valmiina ja kirurgi odottamassa. Jalka jouduttiin amputoimaan polven yläpuolelta. Leikkauksen jälkeen kovia kokenut potilas oli heikossa kunnossa ja verta tarvittiin paljon. Varsinainen toipuminen tapahtui sotasairaaloissa Tampereella ja Malmilla.

Sodan päätyttyä Tiittanen sai invalidin ammattikoulutuksen suutariksi. Uusi ammatti ei kuitenkaan erityisemmin kiinnostanut, vaan oma tila Ilomantsin Hattuvaarassa sai miehensä takaisin. Siellä hän on hoidellut viljelyksiään parhaan vointinsa mukaan. □

Kirja Marskin sankareista ja heidän uroteoistaan

Mannerheim-ristin ritarit

Numeroitu juhlapainos sodan sankareista.
Toimittanut kenraaliluutnantti evp A F Airo.

Tilaa oma kappaleesi heti niin oman keräilykirjasi numero jää mahdollisimman pieneksi.

Ilmestyy syksyllä

1-OSAINEN noin 370 sivuinen numeroitu juhlapainos, 200 valokuvaa. MUKANA kaksi kappaletta 1. luokan Mannerheim-ristin ritaria, neljä kappaletta 2. luokan kaksinkertaista Mannerheim-ristin ritaria, 191 kpl 2. luokan Mannerheim-ristin ritaria. Mitalien saantijärjestys aakkosellisessa hakemistossa. Kirjan koko 22×30 cm.

Sankariteot missä, miksi, mistä, koska jne.

Tilauskuponki

OSTOSOPIMUS

Olen erittäin kiinnostunut tarjouksesta ja tilaan ☐ kpl teosta "Mannerheim-ristin ritarit" edulliseen ennakkohintaan á 420 mk.

Haluan suorittaa maksun ☐ käteisellä teoksen ilmestyttyä, jolloin saan 4 % käteisalennuksen ja kirjan hinta on 403 mk ☐ osamaksulla, jolloin maksan 120 mk teoksen saatuani ja loput kahdessa kuukausierässä á 150 mk. TILAUSVAHVISTUKSEN SAAN POSTITSE.

Nimi Ammatti

Osoite

Postinumero Postitoimipaikka

Puhelin kotiin Puhelin toimeen

Henkilötunnus

Allekirjoitus

Kirje

Kolleb Oy maksaa postimaksun

Vastauslähetys
Hki 10/12 Lupa 3969

Kolleb Oy
PL 332
00003 Helsinki 300

TILAUSPALVELU
90-607 552
90-608 397

BRUNO J. TIAINEN

Teimme rauhan Kiviniemessä

Rauhan tulo rentouttaa rintamasotureita *SA-kuva*

Sodan viime vaiheessa oltiin nokikkain Kiviniemessä, koski vain välissä. Tarkka-ampujat kilpailivat keskenään osumista, kunnes huomattiin paremmaksi odottaa rauhaa laihassa sovussa. Rauhan tultuakin kilpailu jatkui — lajit vain vaihtuivat.

Kesällä 1941 pioneerit rakensivat kulkukelpoisen sillan tuhotun rautatiesillan raunioille

YKSIKKÖNI 1./Rajajääkäripataljoona 2 oli asemissa Kiviniemen koskella. 2.Komppania oli oikealla Vuoksen rannalla ja 3.K vasemmalla. Komentajaksemme olimme saaneet vanhan välirauhan aikaisen esimieheni, pätevänä rajavartioupseerina tunnetun majuri *Ilmari Inomaan*. Tukipatteristonamme oli vanha Lempaalan aikainen aseveliporukka, majuri *Eero Uusisaaren* kevyt patteristo.

Luonnonesteen vuoksi oli taistelutoiminta vähäistä. Jostakin syystä Venäjän miehet kuitenkin lopuksi innostuivat tarkka-ampujatoimintaan, joka tuotti ilkeitä tappioita.

Aluksi emme ryhtyneet vastatoimiin. Kun leikki ei kuitenkaan loppunut, järjestin minäkin muutaman kytän rannalle. Sekään ei auttanut. Piti ryhtyä tositoimiin.

Järjestinpä siis eräänä aamuna kavereille yllätyksen: rannalla oli kiikarikiväärien takana niin monta ja sellaisia miehiä, että päivän kuluessa noteerattiin 24 varmaa kaatoa. Silloin naapurikin huomasi, että laiha sopu on parempi kuin lihava riita. Kiusanteko loppui ja jäimme odottelemaan rauhaa hiljaiselon merkeissä.

Aselepo tehtiin sitten tunnettuun tyyliin 4.9.1944. Me jäimme vanhoihin asemiimme ja kulutimme niissä aikaa aina 19.9. saakka. Tuon parin viikon aikana sattui monta kutkuttavaa tapausta.

MAAOTTELU JATKUU

Veljeilystä vihollisen kanssa ei ollut puhettakaan — olihan välissä vajaat 200 metriä leveä kiukkuinen koski. Sen yli sopi kyllä tarkastella vanjojen rauhanteon puuhia.

Katsella killisteltiin siis toisiaan — aluksi varovasti kurkkien, mutta päivä päivältä rohkeammin. Naapurin väkeä kerääntyi usein aivan kyynärpäätuntumalla kosken alajuoksulle räjäytetyn rautatiesillan kohdalle.

Rautatietäkin korjattiin väellä ja voimalla. Naapurin puolella näytti ratapölkyssä olevan kiinni puolenkymmentä miestä, mikä meikäläisiä huvitti. Eräänä päivänä komppanian pojat järjestivät näytöksen: pantiin ratapölkyt heilumaan kosken tällä puolen kukin yhden miehen voimin. Vanjat ottivat heti opikseen ja vähensivät työvoimansa puoleen.

Eräänä päivänä naapuri toi paikalle jonkin ihmekojeen. Pitkällisen kiikaroinnin jälkeen sen tarkoitus selvisi: kyseessä oli miesvoimin pyöritettävä agregaatti, joka antoi virtaa tukanleikkuukoneeseen. Tämä tekniikan ihme löi meidät aluksi ällikällä, mutta sitten joku sai

Taistelun tauottua siistiytyivät naapuritkin parhaansa mukaan

paikalle oikean sähkökoneen, jolla annettiin hyvin valmisteltu näytös. Vanja vei omansa piiloon ja olimme taas pisteen voitolla.

NAISTEN SARJA

Seuraavana päivänä oli naapurilla meidän varallemme todellinen jymy-yllätys: olivat jostakin saaneet haalituksi paikalle kymmenkunta toppatakkista tyttöä, jotka esiintyivät rannalla. Kiikarit olivat meidän puolellamme aluksi kovin kysyttyjä, mutta pian joku toi julki kaikkien yhteisen mielipiteen:

— Eipähän noissa ole hurraamista...

Vastaveto oli kuitenkin tarpeen.

Panin heti asialle ankarana naisten miehenä tunnetun luutnantti NN:n, joka sai kaksi tuntia aikaa hankkiakseen paikalle rintamanosan komeimman lotan. Taisi poika saada komentajan autonkin käyttöönsä tärkeässä tehtävässään.

Aikaa oli kulunut vasta vajaat pari tuntia, kun luutnantti saapui paikalle mukanaan upein lotta, mitä olen ikinä nähnyt! Tyttö oli tosiaan tyylikäs ja näyttävä. Lainasin vielä yksikössäni palvelevalta vanhalta heimosoturilta komean kirjavan kunniamerkkilaatan ja laitoin sen tytön rintaan. Sitten menimme yhdessä esiintymään rautatiesillan näköalapaikalle.

Tyttö käveli kuin mannekiini. Minäkin yritin nostaa rintaa.

Naapurin puolella tapeltiin kiikareista! Sitten tuli hiljainen hetki. Vielä hetki — ja toppatakkitytöt hävisivät maisemasta kuin pyyhkäistynä.

Se oli taas meidän tikki.

LOHET ÄRSYTTIVÄT KALAMIESTÄ

Lohet hyppelivät Kiviniemen kosken niskalla harmittavan komeasti. Kummallakaan puolella ei tuntunut löytyvän kalastusvälineitä. Naapuri yritti puhelintapseista väsätyillä siimoilla, mutta turhaan. Yhtä köpelösti kävi minunkin lohisiimalleni maantiesillan jätteiden kohdalla: sain tosin lohen tarttumaan omatekoiseen uistimeeni, mutta 20—30 metrin siima ei riittänyt komean kalan taltuttamiseen. Muutaman uljaan ilmahypyn jälkeen se taittoi perukkeen ja sinne meni kosken kuohuihin niin lohi kuin uistimenikin.

Naapurin mies yritti veneen tapaisella uistella kosken niskalla, mutta arvioi ilmeisesti veden voiman väärin ja joutui virran viemäksi koskeen. Välttyäkseen varmalta tuholta, ohjasi hän veneensä kohti maantiesillan tukipylvään jätteitä ja hyppäsi näppärästi veneestä pylvään päähän. Täällä mies sai huutaa päiväkauden apua, ennen kuin naapuri sai jostakin kauempaa hankituksi kyllin voimakkaan moottoriveneen, jolla epäonnen kalamies koukattiin kuiville. Mahtoi poika joutua nasevaan puhutteluun...

OLI LÄHDETTÄVÄ...

Emme suinkaan viettäneet kahden viikon armonaikaamme vain huvitusten parissa — päinvastoin. Koko irrotettavissa oleva työvoima oli maataloustöissä, sadonkorjuussa, sekä muutoinkin evakuoimassa uuden rajan taakse kaikkea arvokkaana pidettyä omaisuutta. Saimmekin toimitettua talteen huomattavan viljamäärän, mikä varmaan oli tarpeen niukoilla korttiannoksilla elävässä Suomessa.

Sitten oli aika lopussa. Pataljoona suunnattiin Räisälän ja Kirvun kautta Vuoksenlaaksoon, mistä se oli sotaan lähtenytkin. Me karjalaiset soturit hyvästelimme karvain mielin uljaan Vuoksen. Sinne jäivät monet kuuluisat taistelupaikat, joissa vihollisen vyöry Suomeen oli katkaistu sotureittemme veren hinnalla — Taipale, Terenttilä, Kirvesmäki, Kelja, Kiviniemi, Suvanto ja monet muut. Ne eivät koskaan unohdu.

Viimeisenä aamuna ennen uuden rajan ylitystä piti ystäväni pastori *Veikko Pohjanoksa* Kirvussa pataljoonalle hartaushetken kello viisi aamulla, ennen marssin alkua. Sekin jäi lähtemättömästi kaikkien mukana olleiden mieleen. Nouseva aurinko kultasi kasteisen kentän ikään kuin valaen mieliin uskoa tulevaisuuteen. Pastorin, karjalaisen soturin, jäyhät jäähyväiset kotikunnailleen saivat monen soturin silmäkulman kostumaan.

Sitten jatkettiin marssia — matkalla rakentamaan maata uudelleen. □

VAROVAISUUS ENNEN MUUTA

Pian vuoden 1956 kansannousun jälkeen poliisi tapasi Budapestin kadulla alastoman mukiloidun miehen. Ensiavun jälkeen alkoi poliisiasemalla kuulustelu.

— Kuka teidät ryösti?

— Ei aavistustakaan!

— Kuvailkaapa hänen ulkonäköään!

— Hänellä oli ruskea sotilaslakki ja siinä punainen tähti sekä ruskea sotilaspuku ja saappaat...

— Sittenhän hän oli Puna-armeijan sotilas, huomauttaa poliisi.

Kuulusteltava hätäänty:

— Muistakaa, että sen sanoitte te enkä minä!

Ilpo Lehtinen, Kuusankoski

TYRÄ?

Hyviä uutisia kaikille tyrästä kärsiville!

Uudet lääketieteen hyväksymät KNOCHE alushousut eivät ole ainoastaan erittäin mukavat pitää, vaan myös niiden käyttäminen on helpompi ja ne antavat paremman tuen kuin vanhanaikaiset siteet, vyöt ja nahkaremmit. Ne ovat myös hygieenisemmät, koska ne ovat pesunkestävät.

KNOCHEN uudet TYRÄ-housut ovat tavallisten alushousujen näköiset ja huomaamattomat vaatteiden alla. Ne ovat 10 vuoden tutkimustyön tulos ja ne on kehitetty USA:ssa ja Saksassa ortopedian asiantuntijoiden ja lääkäreiden yhteistyönä. Niitten kiinteä tuki ja nostokyky antavat mitä parhaimpia tuloksia aiheuttamatta pienintäkään epämukavuutta. KNOCHE tyrähousuja käyttävät kymmenet tuhannet naiset ja miehet maailman ympäri.

KNOCHE TYRÄ-alushousuja saatavissa kuudessa eri mallissa. Pyydä KNOCHE tukihousujen esite ja hintaluettelo.

MAILMASTERS OY
Pitkämäentie 13 KT, 20310 Turku 31

OLI tullut vedetyksi niin tapsia kuin kirkastakin vuosikausia pitkin Itä-Karjalan korpia ja kylien reunamia. Oli veistelty pahkakuppeja ja viilailtu sormuksia Syvärillä. Lopuksi oli päädytty kesän 1944 kuumiin tunnelmiin, Viipurin Rautakorpeen ja sitten Kivisillan tuntumaan Tienhaarassa.

Aselevon tultua siirtyi Tammidivisioonan eli 17.D:n Viestipataljoona 34:n 2.Komppania, jonka päällikkönä toimin, lähes rauhanomaiseen majoitukseen lähelle Tanin pysäkkiä rautatien varteen. Huolsimme kalustoa ja puuhasimme muuta pientä.

RAUTAA RAJALLE

Tuli sitten keikkakin: saimme käskyn kunnostaa rautatien varressa kulkevasta puhelinlinjasta kaksi johdinparia eli nelikierteen rajalinjalla olevasta pylväästä Simolan asemalle.

Hommahan kävi. Pojat osasivat ammattinsa neljän vuoden harjoittelun jälkeen. Saatuamme johdinparit Simolaan otimme linjan läpi koesoiton ja kuuluvuus oli erinomainen. Joku toinen porukka jatkoi linjaa Luumäen suuntaan. Näytimme tapsien päät sikäläiselle nokkamiehelle ja työ oli valmis.

Sitten jatkettiin taas hiljaiseloa. Puolukoiden poimiminen taisi olla melkein pääelinkeino ja korttiringit istuivat ahkeraan omissa puhdetöissään.

Puhelimen pärinä keskeytti eräänä iltapäivänä toimistomme uneliaan tunnelman. Pataljoonan adjutantti välitti käskyn:

— Tulepa heti komentajan puheille!

Hörppäsin korvikkeen loppuun ja sitä soittoa esikuntaan.

Komentaja oli jo odottamassa käskyineen:

— Otat pari pätevää miestä, pylväskengät, puhelimen ja vähän tapsia mukaasi ja painut rajalle. Tavataan siellä olevalla tolpalla kello 15.45. — Onko kysymistä?

— Tämähän on selvä, herra kapteeni. Homma hoituu.

Teimme työtä käskettyä. Sateentihkussa vaelsimme rajalle hiukan ennen määräaikaa.

SUURIA HERROJA

Esimieheni saapui paikalle samoihin aikoihin.

— Saadaan tänne kohta suuria herroja, hän kertoi.

Katselin paikkoja. Kun noin viikko sitten aloitimme linjan vedon kyseisestä pylväästä, oli siitä naapurin puolelle päin muutama tolpanväli täysin langatonta. Nyt totesin venäläisten tuoneen kaksi johdinparia pylväälle. He olivat kiertäneet omat eristimensä meidän "puhelinkuppiemme" viereen noin 15 sentin päähän.

Vähän vaille kello 16 jurrasi Simolan suunnasta jonkinlainen kiskoauto, josta purkautui ulos kolme tai neljä isoruusuista herraa ja yksi sotilasvirkamies, kai everstiportaan tulkki. Herrat jäivät ajoneuvonsa luo odottelemaan.

Hetken kuluttua jyrisi rata-auto myös Viipurista päin. Se pysähtyi Neuvostoliiton puolelle rajaa.

Siitä noussut herraporukka ei ollut suinkaan vähempiarvoinen kuin meikäläinen — komeissa koppalakeissa, hyvin istuvissa vihertävissä pitkissä mantteleissa ja kultaisin olkapoletein esiintyvä ryhmä teki meihin korpisotureihin melkoisen vaikutuksen.

Yhtäaikaa arvokkaasti astuen venäläiset herrat tulivat yli rajan.

Herrat tervehtivät toisiaan jäykän sotilaallisesti. Sitten keskusteltiin tulkin välityksellä. Odottelin viestimiesteni kanssa hiukan sivummalla.

"Selvä hotelli Torniin!"

ARVO TOLONEN

Rauhan tulo merkitsi kaikilla aloilla vähittäistä siirtymistä normaalielämään.

"Korkeat sopimuspuolet" tarvitsivat myös puhelinyhteyden.

Linjojen yhdistäminen jäi soturin mieleen.

Herrat ovat rajalla kohteliaita

"HARAŠOO — SPASSIIBA!"

Sitten esimieheni antoi käskyn yhdistää linjat. Ellen aivan väärin muista sai kunnian itse teknisestä suorituksesta salolainen korpraali Eskolin, joka kiipesi pylvääseen, yhdisti johdinparit, kiinnitti koesoittotapsit ja jäi odottelemaan.

Kytkimme kenttäpuhelimen tapseihin ja ojensimme sen venäläiselle upseerille.

Jännitys tiheni, kun tämä veivasi kampea ja jäi kuuntelemaan.

Ei tapahtunut mitään.

Aika tuntui meistä hirvittävän pitkältä — mikä oli mennyt pieleen?

Sitten herran kasvoille kohosi valoisampi ilme ja hän alkoi keskustella jonkun kanssa hotelli Tornissa, Liittoutuneiden valvontakomission päämajassa.

Huokasimme helpotuksesta.

Ymmärsin puheesta vain monta kertaa toistuvat sanat "haraš oo" ja "spassiiba".

Pian venäläinen kiepautti loppusoiton ja palautti puhelimemme kovasti kiitellen. Eskolin irrotti tapsit linjasta ja kiipesi alas. Homma oli hoidettu.

Herrat keskustelivat vielä hetken, tarjoilivat toisilleen savukkeita ja kumartelivat. Pian lensivät kädet taas lakin lippaan, vieraat poistuivat ja kiskoautot läksivät kumpikin omaan suuntaansa.

Tekninen tapahtuma oli ohi.

Nykyaikana sanotun tapainen kohtaus olisi herkkupala lehdistölle, radiolle ja televisiolle. Silloin ei siihen kiinnitetty huomiota. Jotenkin tuo linjapihdein ja tapsinpätkin tehty vähäinen työ on kuitenkin jäänyt mieleen jonkinlaisena viestiteknisen peruskiven laskemistilaisuutena. □

Selvä on! Viesti kulkee taas *SA-kuva*

KANSA TAISTELI
miehet kertovat

PALVELUKORTTI

Leikkaa irti alla oleva Palvelukortti ja käytä sitä kun:
1. Haluat osallistua Sanoma Aikakauslehtien järjestämiin markkinointiarvontoihin ja lehtikohtaisiin markkinointiarvontoihin. **2.** Haluat peruuttaa tilauksesi. Seitsemän (7) päivän kuluessa lehden ensimmäisen numeron vastaanottopäivästä voit peruuttaa tilauksesi veloituksetta (vastaanottopäivää ei lueta määräpäivään). Mikäli määräajan viimeinen päivä on lauantai tai pyhäpäivä, saa peruuttaminen tapahtua vielä ensimmäisenä arkipäivänä sen jälkeen. Tämän jälkeen peruutetusta tilauksesta veloitamme toimitetut lehdet. **3.** Haluat muuttaa osoitteesi. **4.** Haluat tilata Kansa taisteli -lehden itsellesi.
Huom. Tilaukset, osoitteenmuutokset ja peruutukset tulevat voimaan kahden viikon kuluttua ilmoituksen saapumisesta.

SOITTAMALLA
Tilaajapalveluumme hoidat kaikki tilaustasi koskevat asiat vaivattomasti ja nopeasti.
Puh. (90) 6164 833.

TILAUSHINNAT
Kotimaahan 12 kk 125 mk
Pohjoismaihin ilman postituslisää.
Muihin maihin: Hintatiedot Tilaajapalvelustamme.

Leikkaa tästä!

KANSA TAISTELI
miehet kertovat

(täytä tekstaten, merkitse rastilla käsiteltävää asiaasi selventävät vaihtoehdot)

PALVELUKORTTI

☐ **Osallistun Sanoma Aikakauslehtien järjestämän TÄYSOSUMA-kilpailun voimassa oleviin arvontoihin.**
☐ **Olen mukana myös voimassa olevissa lehtikohtaisissa arvonnoissa/tunnukset:** _____
☐ Peruutan ___/___ 198 ___ alkaneen tilaukseni.
☐ Vaihdan kotia/osoitteenmuutostiedot tässä kortissa.
☐ Tilaan Kansa taisteli -lehden ___ kk:ksi, alkaen ___/___ 198 ___.
☐ Olen jatkotilaaja. ☐ Olen uusi tilaaja.

Sukunimi	Etunimi
Jakeluosoite	Puh.
Postinumero	Postitoimipaikka

_____
Allekirjoitus

Teippaa tähän osaan lehtesi takakannen oikeassa yläreunassa oleva osoitelipuke, josta käy ilmi asiakasnumerosi.

Osoitteenmuutostiedot: uusi osoite: ___/___ 198 ___ alkaen:

Uusi jakeluosoite	Puh.
Postinumero	Postitoimipaikka

KIRJE

1,30 mk:n postimerkki

Sanoma Aikakauslehdet
Kansa taisteli
– miehet kertovat
PL 850
00002
HELSINKI 200

Muistellaanpas WANHAN WÄEN

Suomen Kaartin aamuhartaus vuonna 1905 (Kansallismuseo)

Suomen Suurruhtinaskunnalla oli monia itsenäisen valtion piirteitä. Merkittävin niistä oli ehkä oma sotaväki. Suomen Kaarti oli tietenkin isänmaallisten pääkaupunkilaisten lemmikki.

Kaartilaisia paraatikuvassa (Kansallismuseo)

VIIME VUONNA tuli kuluneeksi 170 vuotta Suomen vanhan sotaväen perustamisesta. Samana vuonna, kun Helsingistä tehtiin Suomen pääkaupunki, annettiin tsaarin asetus maamme silloisesta uudesta sotalaitoksesta.

Suomen kaartin syntymäajankohtana pidetäänkin syyskuun 18. päivää vuonna 1812, jolloin keisari Aleksanteri I allekirjoitti ensimmäisen käskykirjeen kolmen värvätyn suomalaisen rykmentin perustamisesta Venäjän armeijaan liitettynä. Asetus määräsi muodostettavaksi nämä jääkärirykmentit entisten Ruotsin vallan aikuisten Savon jääkärien malliin. Kuhunkin rykmenttiin oli tarkoitus perustaa kaksi pataljoonaa, joihin piti tuleman kuusisataa miestä kumpaankin.

VAIN OMAN MAAN PUOLUSTUKSEEN

Suomen uusi sotalaitos pohjautui täydellisesti oman alueen puolustusperiaatteelle. Suomalaisia joukkoja ei ollut tarkoitus viedä sotaan muussa tapauksessa kuin jos vihollisen hyökkäys uhkaisi Suomea tai Venäjän Itämeren puoleisia rannikkoseutuja.

Vuoden 1812 jääkärirykmenttien perustaminen lopetti sen suomalaisittain aseettoman tilan, johon maa oli joutunut vuosien 1808—1809 sodan eli Suomen sodan seurauksena. Kustaa IV Aadolf oli perustanut Suomen Kaartin kertaalleen jo vuonna 1803. Suomen jouduttua eroamaan Ruotsista kaartikin lakkasi olemasta.

Suomen sodan päätyttyä oli koko maamme kansallinen sotalaitos määrätty lakkautettavaksi.

Mutta Napoleonin ryhtyessä sotaan Venäjää vstaan se antoi aiheen myös Suomen puolustuksen järjestämiseen. Aluksi uusi sotalaitos ei kouluttanut asevelvollisia lainkaan, vaan se oli rakentunut täysin ammattisotilaiden varaan.

ENSIMMÄISET JÄÄKÄRIT VIIPURIIN

Aluksi sotalaitosta muodostettaessa saatiin kuntoon Viipurin Jääkärirykmentti. Viipurin läänin maaherrana oli tuolloin sotaisa eversti *K. J. Stjernvall.* Hän oli erityisen

kiinnostunut oman maanpuolustuslaitoksen perustamisesta. Hän oli saanut asiansa puolelle myös kreivi *Kustaa Mauno Armfeltin,* miehen, joka toimi keisari Aleksanteri I:n neuvonantajana Suomen asioissa.

Kolmessa kuukaudessa oli maaherra Stjernvall saanut rykmenttinsä kuntoon. Ruotsinvallan aikainen Suomi oli vastikään liitetty jälleen entisiin itäisiin alueihinsa, joissa yhä edelleen oli toiminnassa venäläinen sotaväenottojärjestelmä. Tuohon tosiasiaan vedoten ja sitä hyväksi käyttäen Stjernvall kiirehti rykmenttinsä kunnostamista.

Toiset kaksi samanlaista jääkärirykmenttiä saatiin perustetuksi vasta useita kuukausia myöhemmin. Rykmentit tunnettiin kansan keskuudessa lisänimellä "perunajääkärit" ja nämä joukot olivat pitkän ajanjakson Suomen ainoana sotaväkenä. Nimitys johtui jääkärien päähineestä, joka muotonsa puolesta sopi vaikkapa perunoiden kuljetukseen, mihin tarkoitukseen sitä pulavuosina lienee käytettykin.

Sotaväen perustaminen oli aluksi tarkoitus järjestää vapaaehtoisen varojen keruun turvin, mutta rahaa saatiin kokoon niin vähän, etteivät ne riittäneet suunnitelman toteuttamiseksi. Oli turvauduttava julkisiin tulolähteisiin.

JOUTOVÄKEÄKIN SOTAPALVELUUN

Jääkärien virkapuku oli pitkäliepeinen hännystakki. Päähineinä heillä oli käytössä korkeat sotalakit eli "kiverit", jotka olivat muodoltaan kupumaisia ja ylöspäin leveneviä. Sotamiehet saattoivat niissä sangen hyvin säilyttää monenlaisia tarve-esineitään: piippua, tupakkapussia, tuluksia ja eväspakettia.

Housut jääkäreillä olivat kapeat, lähes jalkoja mukailevat. Väriltään ne olivat valkoiset ja napitettu ylhäältä polven paikkeille saakka. Vaikka asepuku olikin komea, eivät silloiset värvätyt jääkärit olleet erityisessä suosiossa siviiliväestön keskuudessa.

Syy siihen lienee ollut, että heidän riveissään oli runsaanlaisesti irtolaisia ja muuta soveltumatonta joutoväkeä. Keisari oli antanut erityisen määräyksen, jonka mukaan irtolaiset ja joutilaat pistettiin sotaväkeen.

Tämä pelottava määräys annettiin tsaarin käskyllä lokakuun 6. päivänä 1812. Se riitti taltuttamaan silloista epämääräistä ainesta.

Värvättyjen hurjastelut lomillaan aiheuttivat usein valituksia väestön taholta. Sotilaitten käytöstä yritettiin kohentaa kovillakin otteilla: rangaistuksena saattoi olla tuskallinen kujanjuoksukin, mutta sekään ei usein tuottanut toivottua tulosta.

SOTAINEN MAAHERRA

Eversti Stjernvallin jämäkästä toiminnasta Viipurin rykmentin muodostamiseksi seurasi, että tämä rykmentti oli uusista joukkoosastoista merkittävin ja parhaiten järjestetty. Stjernvall suunnitteli rykmentilleen myös erikoismalliset, muista jääkärijoukoista eroavat puvut. Ja kaiken kukkuraksi maaherra aikoi lähteä joukkoineen sotaan Venäjälle hyökkäävää Napoleonia vastaan! Nämä suunnitelmat kuitenkin onneksi raukenivat. Stjernvallin jääkärirykmentti komennettiin kuitenkin vahtipalvelukseen Pietariin, kun venäläiset joukot olivat rintamalla.

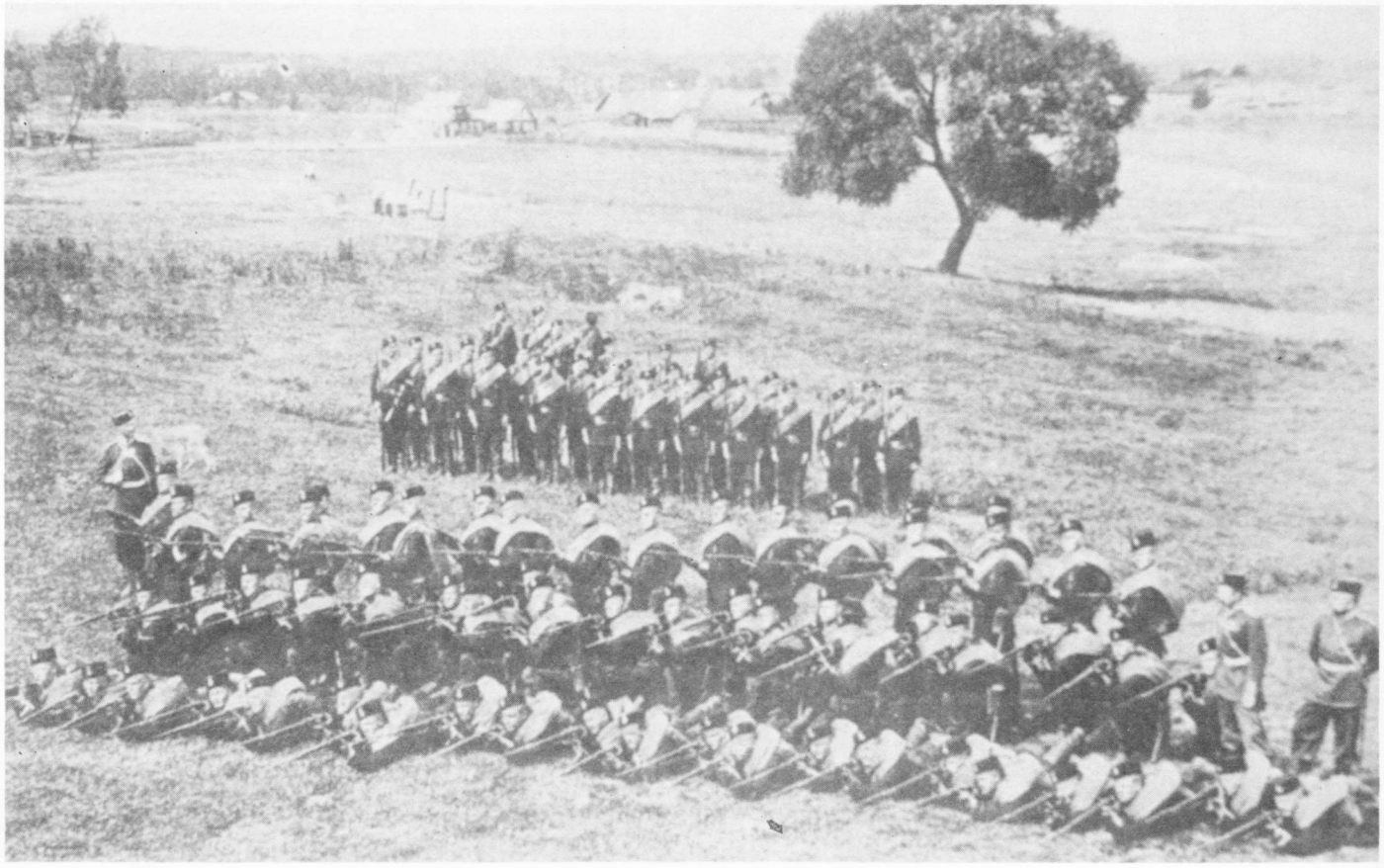
Vartiokomennus oli tullut jääkäreille aivan odottamatta, yllätyksenä. Stjernvall ei ollut ehtinyt kunnolla varustaa ja harjoittaa rykmenttiään, joka yhä lähdön hetkelläkin oli kehnoissa ja kirjavissa puvuissa.

Kerrotaan Stjernvallin aikomuksena olleen pukea joukkonsa jonkinlaisiin käytännöllisiin "kansallisiin mekkoihin", mutta ne eivät olleet valmistuneet ajoissa. Sotaisa ja puuhakas herra hoiti kuitenkin asiat erikoisjärjestelyin omalla tavallaan: Viipurin jääkärirykmentti marssitettiin Pietariin yön pimeässä huomaamattomasti kenenkään ulkopuolisen näkemättä.

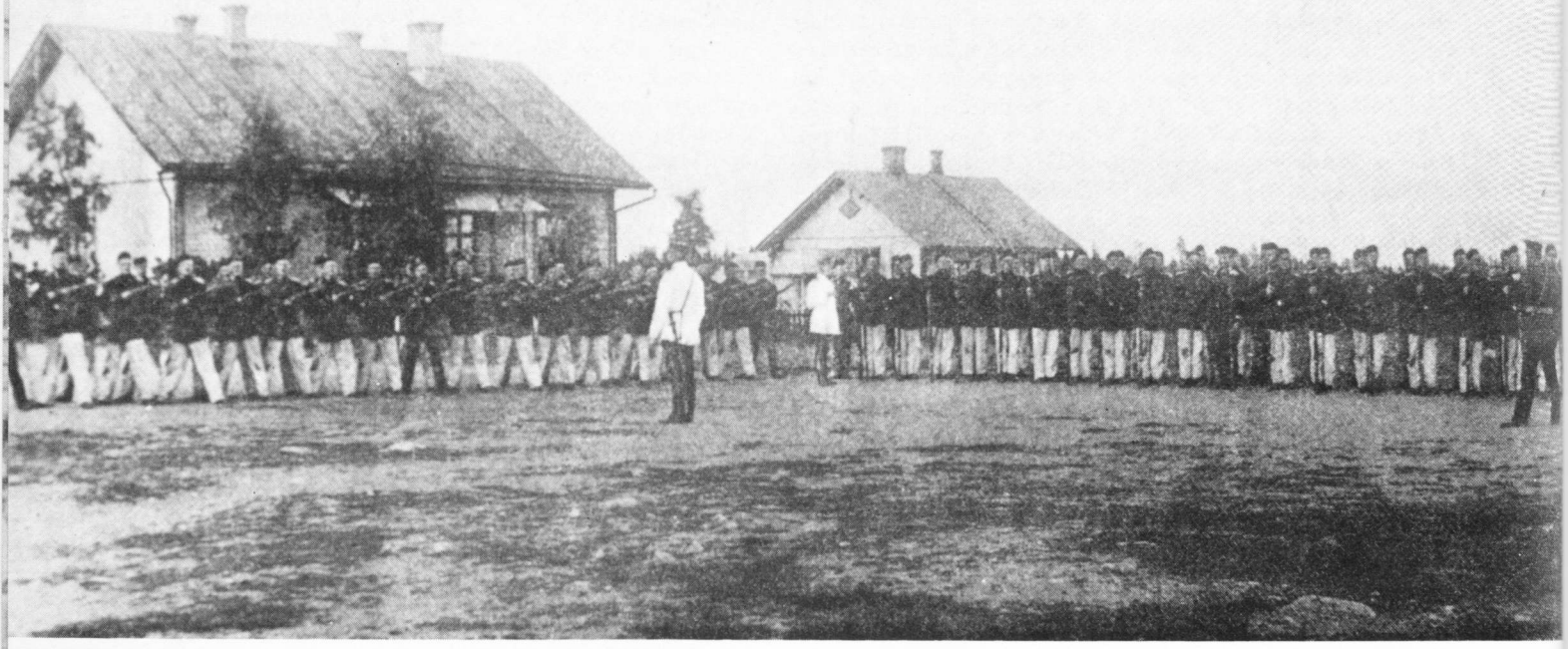
Peräti puolentoista vuoden ajan suomalaiset jääkärit toimittivat sitten vahtipalvelusta tsaarin Venäjän pääkaupungissa. Tämä palvelus toi sotilaskunniaa Suomen uuden sotaväen nimelle: olihan työ tehty

aikaa — **RAIMO SUURKUUKKA**

Kaartin 2.Komppania Krasnoje Selon leirillä 1898 (Kansallismuseo)

Muistellaanpas WANHAN WÄEN aikaa

Reservikomppania harjoittelee Pohjanmaalla Närpiössä

loppuun asti erinomaisesti. Kyseessä oli ensimmäinen varsinainen luottamustehtävä.

LEIRILLE LUOLAJAAN

Suomen Kaartin edeltäjäjoukon syntysanoista oli kulunut viisi vuotta, kun vuonna 1817 hiljattain muodostetun rykmentin ensimmäisestä pataljoonasta lähetettiin 150-miehinen komennuskunta Luolajan leirille, joka sijaitsi Parolan nummella Hämeenlinnan lähituntumassa.

Osastosta oli tarkoitus muodostaa harjoitus- ja opetusjoukko Suomen sotaväkeä varten. Tulevan kaartin ensimmäiseksi päälliköksi määrättiin everstiluutnantti *H. H. Wärnhjelm.* Hänen seuraajakseen määrättiin sittemmin eversti *Carl Klick,* jonka aikana pataljoona muutti uusiin arkkitehti *C. K. Engelin* piirtämiin kasarmeihin. Pataljoonalle oli vuonna 1827 annettu nimeksi Suomen Opetustarkk'ampujapataljoona.

1820-luvun lopulla pataljoona osallistui harjoituksiin venäläisten joukkojen parissa Krasnoje Selon suurella leirillä. Pataljoonaa komensi silloin vapaaherra *Edvard Ramsay.* Venäjän silloinen keisari Nikolai I tarkasti suomalaispataljoonan kesällä 1829, heinäkuun 27. päivänä. Tässä tilaisuudessa pataljoona yleni nuoren kaartin arvoluokkaan ja se sai nimekseen Henkivartioväen Suomen Tarkk'ampujapataljoona.

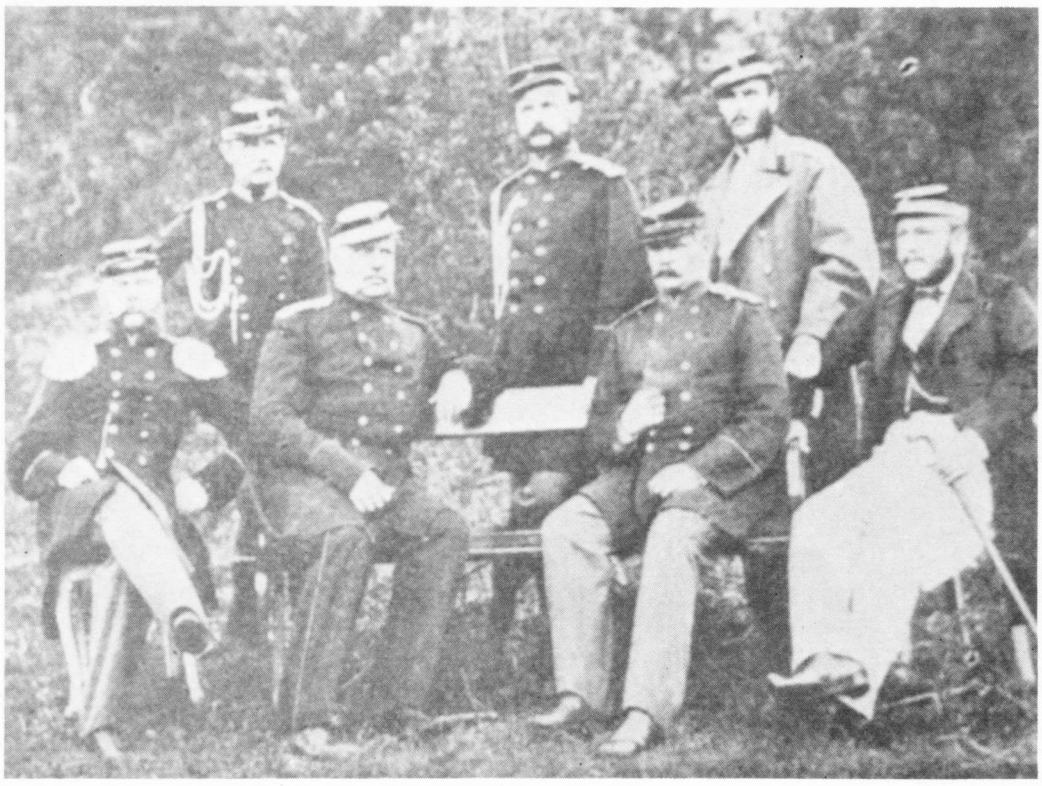
Syyskuun 18. päivänä samana vuonna kaarti sai ensimmäisen lippunsa, jonka pataljoona sai vastaanottaa juhlavasti Jelagin saaren huvilinnassa.

KAARTI LÄHTEE SOTAAN

Ensimmäinen sota, johon Suomen Kaarti osallistui, oli Puolan kapinan kukistaminen vuonna 1831. Aikakauden yleinen tyyli ja tiukka sotilaskuri kannustivat kaartia suoriutumaan tästä tehtävästään loistavalla tavalla.

Kaarti osallistui mm. Varsovan valloitukseen ja sai tunnustukseksi hyvästä toiminnastaan Pyhän Yrjön ritarikunnan lipun. Erinomaisella käytöksellään ja näyttävällä esiintymisellään suomalaiset kaartilaiset saivat osakseen puolalaisilta myönteistä kohtelua.

Varsinaiset sotatoimet eivät aiheuttaneet suomalaisille sanottavia menetyksiä. Taudit olivat sen ajan sotaväen erityisvitsaus. Niinpä

Suomen sotalaitoksen esikunta 1864 (Kansallismuseo)

nytkin kolera harvensi tuntuvasti kaartin rivejä.

Kotimaahan ja Helsinkiin pataljoona pääsi palaamaan huhtikuussa 1832.

Vuonna 1845 pataljoonan kunniapäälliköksi nimitettiin Hänen Keisarillinen Korkeutensa *Aleksander Aleksandrovitsh.* Hänet kirjoitettiin 1.Komppaniaan, joka sittemmin sai nimekseen "Hänen Korkeutensa komppania". Kolme vuotta myöhemmin merkittiin silloinen perintöruhtinas — sittemmin tsaari Aleksanteri II — Suomen kaartin luetteloihin.

Vallankumouksen vuonna 1849 Suomen kaarti lähetettiin taas kotimaan ulkopuolelle. Tällä kerralla pataljoona sijoitettiin Brest-Litowskin linnoitukseen, jossa se eleli majoitettuna kolmen viikon ajan.

Nämä viikot muodostuivat kaartille jälleen varsin synkiksi. Kulkutaudit olivat taas päässeet tunkeutumaan miehistön keskuuteen ja niiden raivoaminen vaati pataljoonassa melkoisen määrän uhreja.

Kaartin seuraava komennus taistelutantereelle tapahtui Itämaisen sodan puhjettua. Syyskuussa 1854 pataljoonalle annettiin käsky marssia Venäjän länsirajalle. Se asettui tällöin talvimajoitukseen Rakihin kaupunkiin Kownon kuvernementtiin.

Taudit olivat sielläkin vitsauksena. Pataljoona kärsi taas menetyksiä: vuosina 1854—1856 lavantautiin kuolleitten lukumäärä kasvoi pataljoonassa 636 mieheen.

Vielä kerran Kaartin pataljoona lähetettiin Puolaan. Silloin vuosiluvuksi kirjoitettiin 1863. Nyt pataljoona jäi reserviin rintaman taakse.

Kaartin jefreitteri Matti Laurila vanhempi

BALKANIN VUORILLE

Syksyllä 1877 Kaartin pataljoonalle annettiin jälleen uusi käsky lähteä sotatoimiin, nyt Balkanille.

Oli puhjennut Turkin sota. Se oli saanut alkunsa Venäjän pyrkimyksistä suojella Turkin vallalta kristittyjä slaavilaisia kansoja ja päästä myös laajentamaan omaa vaikutuspiiriänsä aina Bosporukselle asti. Elämä Balkanin niemimaalla oli tuolloin sangen levotonta ja epävarmaa.

Sodassa Balkanilla Suomen Kaartin pataljoona kunnostautui. Sen maine kiiri kauas.

Ennen sotaiselle matkalle lähtöä kaartille järjestettiin lukuisia juhlia. Vasta hiljattain valmistuneessa Kaartin maneesissa Helsingin kaupunki tarjosi komeat läksiäisjuhlat koko pataljoonalle. Pöydät notkuivat runsaasta kattauksesta, maittavaa ruokaa juomineen riitti pääkaupungin reiluista antimista nauttiville sotilaille. Isäntien seurassa oli läsnä myös useita senaattoreita, korkeita virkamiehiä ja muita arvohenkilöitä.

Kaartin pataljoonan upseeristolle ja sen siviilivirkamiehille oli samana päivänä pidetty omat viralliset ja juhlavat hyvästijätöt Kaivohuoneella. Tässä juhlassa pääpuhujana esiintyi professori *Leo Mechelin,* joka käsitteli ajankohtaista suurta tapahtumaa suomalaisten kannalta.

Aamuvarhain syyskuun 6. päivänä pataljoona vihdoinkin valmistautui lähtöön: ensin järjestäydyttiin kasarmin edustalle aamuhartautta varten, sen päätyttyä marssittiin rautatieasemalle ja noustiin "päättäväisesti, hiukan haikein mutta miehekkäin tuntein" junavaunuihin. Ihmistungos asemalla näytti siltä kuin koko Helsinki olisi tullut kaartia saattamaan.

Suomen suurruhtinaskunnan pääkaupunkiin jäävät venäläiset sotilasosastot olivat myös paikalla saattamassa sotaan lähtijöitä ja toivottivat suomalaisille onnea taistelutantereella soittokuntiensa reippain sävelin. Ikävään jäävät saattajat huiskuttivat käsiään ja nenäliinojaan. Huikeat hurraa-huudot kajahtivat kaikkialla ratapihalla ja aseman seuduilla: "Eläköön keisari!" "Eläköön Suomen kaarti!" "Onnea sotaan!" Junan etääntyessä asemalta kaarti vastasi huutaen yhteen ääneen: "Eläköön Suomi!"

KOHTI RINTAMAA

Ja niin oli Suomen Kaartinpataljoonan sotaretki päässyt alkamaan. Vihoviimeisimmätkin Helsingistä mukaan tulleet saattajat — joiden joukossa oli entisiä upseereja ja alipäällystöä — olivat hyvästelleet kaartin ja jääneet vasta Jokelassa pois.

Sotilaskuljetus jatkoi jyskyttäen matkaa kohti Pietaria. Välillä pysähdyttiin vielä Viipurissa, jossa myös kaupunki asukkaineen oli valmistautunut juhlavasti saattamaan ja jättämään hyvästit sotaan matkaavalle kaartille.

Kauniisti koristellun asematalon suureen saliin oli järjestetty komea illallispöytä. Jokaiselle kaartilaiselle oli varattu suuri piirakka, pullo olutta, silli ja sikari. Nyt elettiin herroiksi!

Pietariin saavuttua kaartilaiset saivat osakseen venäläisten innokkaan mielenkiinnon. Heitä ihailtiin sankareina, jotka olivat valmiit lähtemään taisteluun venäläisten joukkojen tueksi yhteisen asian puolesta.

Kaartilaisia kuljettavan junan lähdettyä Pietarista matka jatkui rautateitse Baltianmaiden halki Puolaan ja sieltä läpi Ukrainan sekä edelleen yli rajan Romanian puolelle. Kaarti saapui Fratestin asemalle, sinne myös rata päättyi. Takana oli lähes kolme viikkoa kestänyt ankea ja yksitoikkoinen junamatka.

Nyt pataljoona jalkautui. Edessä oli sangen vaivalloinen ja taisteluidenkin työllistämä marssi, joka ulottui aina Marmaranmerelle saakka.

JATK.SEUR. NOSSA

10 kiperää kysymystä vastaukset

Vastaukset

1. Neuvostoliiton Helsingin lähettiläs Derevjanski ulkoministeri Erkolle 8. 10. 1939.
2. Ulkoministeri Erkko valtioneuvos Paasikivelle tämän lähtiessä Moskovaan 9. 10. 1939.
3. Näitä aseita ei ollut lainkaan.
4. Neuvostoliiton ulkoministeri Molotov marraskuussa 1939.
5. Alkoi Ylimääräisten kertausharjoitusten eli YH:n nimellä toteutettu liikekannallepano.
6. Neuvostoliiton ulkoministeri Molotov lausui näin Suomen valtuuskunnalle Moskovassa 3. 11. 1939.
7. Yhteensä 49:stä.
8. Stalin kutsui hänet Terijoen hallituksen päämieheksi 16. 11. 1939, mutta Tuominen kieltäytyi toimimasta isänmaataan vastaan.
9. Aino Kallio oli talvisodan "Moskovan Tiltu" ja Saimi Virtanen "Petroskoin Tiltu".
10. Varsinaisesti tammikuun 8. päivänä 1940, jolloin ulkoministeri Väinö Tanner antoi kirjailija Hella Wuolijoen tehtäväksi tunnustella rauhan mahdollisuuksia Neuvostoliiton Tukholman lähettilään madame Kollontain kanssa.

Kirjallisuutta

VANKILEIRIN SOSIAALI-PSYKOLOGIAA

James Clavell: Kuningasrotta, Otava, Keuruu 1983, 368 sivua.
Japanilaisten vartioimalla vankileirillä lähellä Singaporea elää tavanomaisen surkeissa olosuhteissa kahdeksantuhatta sotilasta — amerikkalaisia, australialaisia, brittejä, siirtomaa-armeijoiden miehiä. Leirin olosuhteet vääristävät ihmissuhteet ja hallitsijaksi nousee amerikkalainen gangsteri, korpraali, joka lahjuksin ja uhkauksin alistaa kaikki muut valtaansa. Eversteistä tulee hänen agenttejaan ruokavarkauksissa, inhottava liiketoiminta kukoistaa heikompien kustannuksella. Muitakin persoonallisuuden nyrjähdyksiä tapahtuu: eräät miehet alkavat saada naisellisia piirteitä.

Vapautumispäivänä kaikki muuttuu — silmät avautuvat kuin pahasta unesta ja palataan taas normaaleihin ihmissuhteisiin.

Omien kokemusten pohjalta loistavasti kirjoitettu ja jännittävä romaani, joka valottaa ihmissielun pohjimmaisia mustia kerroksia. J.

POLITIIKKAA JA URHEILUA

Seppo Hentilä: Suomen työläisurheilun historia I, Työväen Urheiluliitto 1919—1944, **Karisto, Hämeenlinna 1982, 592 suurikokoista sivua, valokuvia.**
Laajamittainen tutkimustyö selvittelee työläisurheilun kehitystä aina vuosisadan vaihteen tienoilta jatkosodan päättymiseen saakka. Kiinnostavia vaiheita ovat erityisesti työläisurheilun synty kiinteässä yhteydessä yleiseen liikuntaharrastukseen, sen vähittäinen eriytyminen "osaksi työväenliikettä" luokkavastakohtien kärjistyessä vapaussotaa edeltäneinä vuosina sekä työläisurheiluseurojen aktiivinen osallistuminen sotaan vuonna 1918, millä seikalla tuli myöhemmin olemaan surulliset seuraukset: Se aiheutti täydellisen välirikon "porvariseurojen" ja työväen urheiluseurojen välillä. Yleinen sosiaalidemokraattien ja äärivasemmiston taistelu ravisteli 1920-luvulla ankarasti myös TUL:a, joka vielä 1930-luvun oikeistovirtausten vallitessa sai taistella olemassaolostaan. Vasta vuodeksi 1940 suunnitellut Helsingin olympialaiset ja ennen muuta talvisota johtivat kansalliseen yksimielisyyteen myös urheilun alalla erityisesti Väinö Leskisen ja muiden asevelisosialistien toimiessa tiennäyttäjinä.

Asiallinen tutkimustyö niidenkin käsiin, jotka eivät aikaisemmin ole perehtyneet TUL:n työhön kansalaiskunnon eri rintamilla. J.

MUKAVIA MUISTELUKSIA

Tuomas Kortelainen (toim.): 2.Jääkäriprikaatin taival Ilomantsista Stalinin kanavalle, 2.JPr:n julkaisutoimikunta, Saarijärvi 1983, 204 sivua, valokuvia ja karttapiirroksia.
2.Jääkäriprikaati perustettiin jatkosodan alkaessa pääasiallisesti Pohjoisen Keski-Suomen ja Pohjois-Savon reserviläisistä. Yhtymän rungon muodostivat jääkäripataljoonat 5, 6 ja 7. Se kuului Ratsuväkiprikaatin ohella Ryhmä Oinoseen ja taisteli Karjalan Armeijan vasemmalla siivellä Ilomantsin — Tolvajärven — Suojärven — Mundjärven — Kontupohjan — Karhumäen suunnalla. Prikaati hajoitettiin hyökkäysvaiheen päätyttyä helmikuussa 1942.

Nyt ilmestynyt kirja ei ole varsinaisesti historiateos. Viralliskuonteista kerrontaa on vain nimeksi, kirjan pääosan muodostavat mukana olleiden muistelukset. Kukin kertoo tietenkin sodasta juuri sellaisena kuin se osui hänen kohdalleen. Jokainen yksityiskohta ei ehkä pidä aivan paikkaansa, mutta kokonaisuutena kirja antaa hyvän kuvan korpirintamalla taivaltavasta, purnaavasta ja savolaisia leukavuuksia viljelevästä reserviläisporukasta. Toisaalta pitkät kaatuneiden luettelot puhuvat karmeaa kieltään vain puolivuotisen sotatien ankaruudesta.

Kirjan hinta on 40 mk. Sitä voi tilata opettaja Oke Kumpulaiselta, osoite 86800 Pyhäsalmi, Lopintie 10 A, puhelin 984-40940. Maksun voi suorittaa 2.JPr:n muistelmarahaston tilille n:o 551507—57252 Vieremän osuuspankkiin. E.

KAIKKIEN SOTAA KAIKKIA VASTAAN

Alistair MacLean: Partisaanit, WSOY, Juva 1983, 262 sivua.
Vanha jännityksen mestari liikkuu tällä kertaa toisen maailmansodan Jugoslaviassa, jossa sotii ja vaikuttaa monenmoista poppoota: Saksan ja Italian salaisen poliisin kyttiä ja murharyhmiä, englannin tiedustelupalvelun elimiä ja moninaisia toisiaan vastaan taistelevia jugoslavialaisia sissiryhmiä. Kukaan ei voi luottaa keneenkään toiseen, aseet paukkuvat, vangit muuttuvat hetkessä vanginvartijoiksi ja päinvastoin. Omalaatuisena kannanottona on kai pidettävä sitä, että kirjoittaja ihailee italialaisia varsinaisena sotilaskansana.

MacLean on tehnyt parempiakin jännäreitä. J.

VALTIO VOITTAA IHMISEN

Peter Schneider: Muurinylittäjä, Otava, Keuruu 1983, 144 sivua.
Länsisaksalainen kirjailija kuvaa elämää Berlinin muurin äärellä ja erityisesti ihmisiä, jotka kohtaavat toisensa muurin yli. Vaikka nuoret intellektuellit kuvittelevat olevansa vapaita ja virallisen propagandan yläpuolella, eivät he voi vapautua taustastaan, vaan asennoituvat elämänilmiöihin omalla puolellaan muuria opitulla tavalla. "Missä valtio loppuu ja minä alkaa?" kysyy kirjailija.

Murheellinen kuva pienestä ihmisestä valtiokoneiston rattaissa. J.

REHEVIÄ RIISTAJUTTUJA

Pentti Laurio (toim.): Kaskuja erätulilta, Gummerus, Jyväskylä, 88 suurikokoista sivua, piirroksia.
Kaskukirja on koottu keruukilpailun avulla runsaasta materiaalista. Se sisältää sekä vanhaa että uutta tarinaa Pertti Pihlmanin piirrosten höystämänä. Esipuheessa Tauno V. Mäki väittää Bismarckin väittäneen, ettei koskaan valehdella niin paljon kuin ennen vaaleja, sodan aikana ja metsästyksen jälkeen. Saattaapa hyvinkin pitää paikkansa.

Tyypillinen näyte:

Pitäjän apteekkari on renkeineen jahdissa ja ampua pamauttaa pensaaseen nähtyään siellä jotakin liikettä. Sitten hän komentaa renkiään:

— Mene sine katso mike siellä on!

Renki tekee työtä käskettyä, palaa ja lausahtaa ykskantaan:

— Kehhuu olovasa Kemppaesia... J.

KASKU KOLMASTI PÄIVÄSSÄ ENNEN RUOKAILUA

Terho Toivonen: Vitsitohtori, Kirjayhtymä, Vaasa 1982, Niilo-Pekka Huttusen piirroksia, 135 sivua.
Vanhan vitsinikkarin tämän vuoden lääkärijutut ovat vallan mukavia, joskin osin tietenkin vanhoja tuttuja. Olettekos sattuneet kuulemaan esimerkiksi tämän:

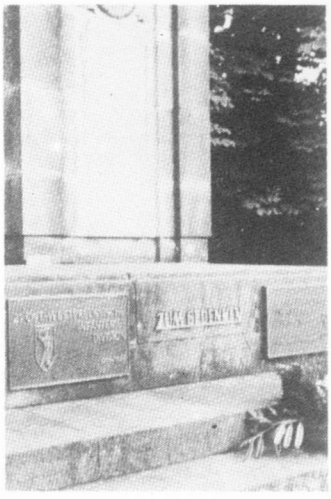
Leskeksi jäänyt vaimo oli joutunut vaikeuksiin miehensä henkivakuutussumman nostamisessa. Lopulta hän kirjoittaa vakuutusyhtiölle: "Tämän vakuutussumman saaminen on osoittautunut niin vaikeaksi, että monta kertaa olen jo toivonut ettei mieheni olisi kuollutkaan." S.

Suomi-Neuvostoliitto -seura on Oulussa pystyttänyt muistomerkin kaatuneille neuvostosotureille. Ajatus on ihan hyvä — kaikkensa menettäneet taistelijat ovat aina kunnioituksen arvoisia.

Etsimättä tulee mieleen ajatus, että mainittu seura voisi pitää yhteyttä sisarjärjestöönsä Neuvostoliitto—Suomi -seuraan ja organisoida vastaavalla tavalla joidenkin suomalaisten muistomerkkien kunnostuksen vaikkapa Viipurissa. Esimerkiksi kuvassa näkyvän sankarihaudan paikalla on nykyisin vain puistokäytävä.

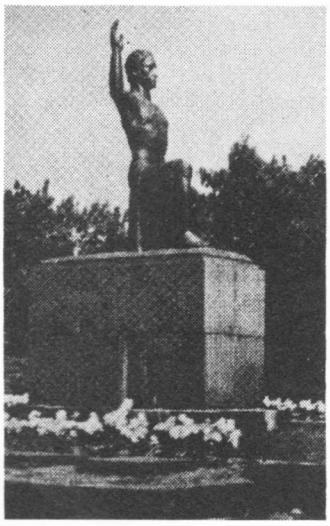
Puolalaiset ovat entisen Saksan Itä-Preussin alueella kunnioittaneet useita saksalaisen kulttuurin muistomerkkejä. Kuvassa 21.Jalkaväkidivisioonan muistotaulu entisessä Bückeburgissa.

Kulttuurissa pysyäksemme — muuan lukijamme kertoi lähettäneensä vanhalle kirjeystävälleen DDR:n eli Itä-Saksan Dresdeniin Helsingin Finlandia-taloa esittelevää materiaalia, jota tämä arkkitehtuurin ja taiteen ystävä oli pyytänyt. Kuvateokset, joissa oli tekstiä suomeksi, saksaksi ja englanniksi, hävisivät matkalla.

Vähän vaikea on ymmärtää sikäläisen sensuurin toimintaperiaatteita.

●

●

Teuvo Poutiainen, osoite Mylly-Sato B 9, 26510 UOTILA, palveli jatkosodan aikana Petsamon Kolosjoella ja palellutti kantapäänsä, johon jäi ikuinen vamma. Poutiainen pyytää asian tuntevia aseveljiä ottamaan yhteyttä korvausta varten.

●

Parolan Panssarikoulussa palveli pitkään erinomaisena kouluttajana tunnettu *Nestori Paija,* josta varusmiesten keskuudessa kierteli monia juttuja. Tässä malliksi yksi:

Koulun uudisrakennuksen ympäristöön oli jäänyt rumia kantoja. Keksittiin näppärä menetelmä: pikku rikkomuksiin syyllistyneet oppilaat saivat niin halutessaan putkan sijasta kaivaa maasta kannon tai pari. Koulun edustalla näkyikin silloin tällöin soturi ahertamassa kannon kimpussa, joskus myrskylyhdyn valossakin matkaradion soidessa viihdykkeeksi naapurikannon päässä.

Paija tuli kerran tarkastamaan työmaata. Helsinkiläispoika, jonka työmenetelmät vaikuttivat varsin primitiivisiltä, ryhtyi valittamaan, että suuri männynkanto oli kohtuuton rangaistus vain parinkymmenen minuutin myöhästymisestä.

Paija ei pitänyt turhasta marinasta. Hän otti taskustaan lyijykynän, piirsi sillä viivan kannon yli ja ratkaisi asian:

— Oppilas on aivan oikeassa. Ottakaa maasta vain puoli kantoa! Saatte itse valita kumman puolen haluatte.

Samainen Nestori Paija, nykyisin vapaaherrana eläkkeellä, osoite Hipposkatu 6, 13130 Hämeenlinna 13, puhelin 917-21099, tiedustelee, tietääkö kukaan talvisodan aikaisen Erillinen Pataljoona 2:n asioista — onko pataljoona joskus kokoontunut tai aikooko kokoontua? Ottakaapas yhteys Nestoriin! □

●

Petäjäveden neljäntuhannen asukkaan kunta siellä Jyväskylän puolessa on kuluneena kesänä toteuttanut suuryrityksen: kesäteatteri on esittänyt ulkoilmanäytäntönä Linnan Tuntematonta sotilasta. Kyseessä on todellinen amatöörien voimannäyte, jolle toivoisi jatkoa. Siitähän voisi tulla vaikkapa pysyvä traditio.

